

که در اینجا نوشته شده است یکی از تزیینات قانون تضمینات باشد و ما ابدأ نمی توانیم چندی از قانون تضمینات را اینجا بنویسیم مگر اینکه با فرصت یک قانونی را برای تضمینات بنویسیم که هر کس بخواهد داخل مشاغل مالی یا سایر مشاغل بشود مطابق آن رفتار نماید و وقتیکه آنرا نوشتیم باید جاری باشد و در اینجا باید همینقدر نوشت که آن تضمینات قانونی که بموجب قانون علیحده از مجلس گذشت دیوان محاسبات باید مراقب باشد که در باره صاحبان جمع آن تضمینات بعمل نیاید و آن عبارت را که آقای مغیر در جواب بنده فرمودند گمان میکنم که خیلی بی موقع بود بواسطه اینکه مجازات آنها پرتیبی که در قانون مقرر است داده خواهد شد و ما نباید بگوئیم که چون قانون مجازات نوشته نشده است اگر یک عضو هم از اعضاء دیوان محاسبات خبانت نماید نباید مجازاتی در حق او نوشته شود و اگر بنا باشد که همانجا نوشته شود باید هیچ قانونی نباشد مگر اینکه مجازاتی در آن نوشته شود پس باید این ماده را بهمان ترتیبی که بنده پیشنهاد کرده ام نوشت و فراموش در اولین موقع امکان باید قانون تضمینات را نوشته و از مجلس گذرانید تا اینکه مطابق آن دیوان محاسبات نظارت نماید.

حاج عز الممالک - گویا اگر آقای رئیس ملتفت نباشند بکفر که ملتفت شد اینقدر سوخته داشته باشد که اظهار کند که این مدارات خارج از حدود مذاکره قانون دیوان محاسبات است مذاکره مغانی و فقیر راجع بقانون دیوان محاسبات نیست.

نایب رئیس - اگر اجازه بدهید عرض میکنم که در حدود همین قانون بود حالا باید رای بگیری اول رای میگیریم بر پیشنهاد آقای حاج آقا کسانی که با پیشنهاد ایشان موافقت نمائیند. [رد شد]

نایب رئیس - حالا باید رای بگیری در پیشنهاد وزیرها.

فهم الملك - اول باید برایورت کمیسیون رای بگیری اگر رد شد آنوقت در پیشنهاد وزیر رای بگیری.

معاذ الملك - باید در پیشنهاد وزیر رای گرفت اگر اکثریت نشد رد میشود و موافق را بورت کمیسیون حذف خواهد شد.

فهم الملك - اگر در پیشنهاد وزیر رای گرفته شد و اکثریت نشد این دلیل نمی شود که باید این ماده حذف شود ممکن است بعضی این ماده را باین عبارت رای ندهند و همچنین حذف آراهم تصویب نکنند این است که در هر دو باید رای گرفته شود اول برایورت کمیسیون که پیشنهاد کرده است حذف شود باید رای گرفت اگر تصویب نشد در پیشنهاد وزیر باید رای بگیری.

نایب رئیس - پس اول رای در پیشنهاد کمیسیون که پیشنهاد کرده است این ماده بکلی حذف شود کسانی که موافقت دارند قیام نمایند. [اقلب قیام نکردند و رد شد]

نایب رئیس - حالا در پیشنهاد وزیر رای میگیریم.

آرباب کیخسرو - اگر در پیشنهاد وزیر رای گرفته میشود باید دو جمله اش از هم مجزا شود و در جمله اول رای گرفته شود برای اینکه جمله که نوشته شده است و پایت مخصوص از مفتشین امانت آنها را بعهده گیرند این جمله خصوصیت میدهد بمأمورین مالی و مأمورین مالی نمی توانند در کار صاحب جمعها مداخله نمایند و از این جهت باید مجزا شود و در جمله اول آن رای گرفته شود.

فهم الملك - این ماده در هر صورت حالا که مجلس رای نداد حذف شود باید اصلاح شود پس در این صورت بهتر این است که در پیشنهاد وزیر رای نگیریم و این ماده را برگردانند بکمیسیون که در آنها نایب در این خصوص تجدید نظری شده اصلاح شود و مجلس پیشنهاد شود.

نایب رئیس - بسیار خوب چون آقای مغیر تقاضا کردند این ماده رجوع میشود که در آنجا همان طوری که گفته شد نظر می شود نایب مجلس پیشنهاد نمایند.

ماده ۳۰ پیشنهاد وزیر - دیوان محاسبات حسابهای وزارت خانه ها را با محاسبات کل وزارت مالیة قریب پیشنهاد مجلس شورای ملی تطبیق و تصدیق مینماید.

کمیسیون اینطور پیشنهاد کرده بود :
ماده ۳۸ - دیوان محاسبات حسابهای وزارت خانهها را بر تریبی که در فصل چهارم ذکر میشود رسیدگی کرده و در صورت صحت تصدیق می نماید و درباره اشخاصی که متصدیان نفود دولتی هستند و یا اجناسی که در حکم نفود است و باید حساب خود را بدیوان محاسبات بدهند رسیدگی کرده و حکم میدهند.

فهم الملك - این یکجمله در عبارت حذف شده عرض میکنم که آن را بجای خودش بنویسند ماده باید اینطور باشد - دیوان محاسبات حسابهای وزارت خانهها را بر تریبی که در فصل چهارم ذکر میشود رسیدگی کرد و در صورت صحت تصدیق مینماید و در باره اشخاصی که متصدیان نا آخر ماده.

حاج سید ابراهیم - در قانون اساسی برای دیوان محاسبات سه وظیفه مین کرده است یکی تفکیک حسابهای محاسبین جزء یکی رسیدگی بحساب کلیه مالیات و یکی مراقبت در بودجه و مالیات در کمیسیون هم بنده عرض کردم یعنی دیدیم که آنجا کمیسیون همین کرده است که حسابهای وزارت و دفاتر آنها را جزاً و کلاً یعنی کلیه مالیات و ملکاتی را رسیدگی کنند حالا معلوم میشود وظیفه دیوان محاسبات فقط در چیز باقی مانده و یکی اینکه

حسابهای صاحبان جمع جزء رسیدگی کند و حساب بدهند و یکی دیگر هم مطابق حساب و زراعت بودجه و غیر از این دیگر چیزی باقی نمی ماند که ما اینجا بنویسیم مطابق فصل چهارم جز اینکه نوشته شود حساب های وزیر را از بودجه تفریق می کنند و اطلاع بدهند والا از حسابهای وزیر دیگر چیزی باقی نمانده است که وظیفه دیوان محاسبات باشد آنچه هست راجع بهمان کمیسیون ۱۲ نفری است.

فهم الملك - در شور محاسبات عمومی هم همین مذاکرات را فرمودید و عرض کردم که در موقع خودش ذکر میشود که آن کمیسیون مأمور مطابق کردن حسابهای وزارت با حسابهای صاحب جمعها است اگر در نظر داشته باشید و در همانجا ذکر شد که مطابق حسابهای وزارت کار آن کمیسیون نیست در همان قانون محاسبات ذکر شده که مطابق حسابهای وزارت با حسابهای صاحب جمع جزء که بوزراء میدهند این کار را دیوان محاسبات نمی تواند بکند بجهت اینکه محاسبات عمومی بحساب های صاحب جمعهای جزء رسیدگی میکند تا وقتی که دوره عمل ختم میشود و حساب را رسیدگی میکنند حالا یک مدت معینی یعنی پانزده ماه که معین شده بنشینند حساب های صاحبان جمع جزء که منشی بیشتر رسیدگی کرده است یکی یکی رسیدگی و مطابق کنند با دفاتر آنها یعنی که از مجلس شورای دولتی منتخب هستند یکی برای رسیدگی بحسابهای وزارت با دفاتر مرکزی خود وزراء - یکی هم حسابهای وزارت با دفاتر کل مالیة یکی هم حسابهای وزارت مالیة با دفاتر مرکزی مالیة یکی هم دفاتر کلیه مالیات با دفاتر یادداشتی که در مالیات است و همین قدر که در قانون اساسی نوشته است که رسیدگی بکلیه محاسبات دولتی دیگر حالا هم از اینکه صاحبان جمع باشند یا اینکه وزراء آن حسابها را طبع و نشر کنند این یک کاری است که یک مسئله که در پانزده ماه معین شده است که بنشینند تطبیق کنند این کاری نیست که برود در عرض چند روز یا چند ماه رسیدگی کند و تصدیق بدهد در ضمن ذکر از آن خواهد شد رجوع میشود بحسابات عمومی که محاسبات عمومی مطابق دستوری که ای او معین شده است رسیدگی کرده است و با محاسبات کل مالیة بدیوان محاسبات خواهد داد دیوان محاسبات هم رسیدگی مطابق میکند که با لایحه قانونی تفریح بودجه تقدیم مجلس کند.

حاج سید ابراهیم - قانون محاسبات عمومی اینجا هست و در این ماده هیچ ذکر نمی کند که مطابق حساب صاحب جمع ها با حساب وزارت و این مقصود این است که حساب های وزارت خانه ها موافق با آن ماده های که رای داریم هیچ حساب بحساب کلیه مالیات و یکی مراقبت در بودجه و مالیات در کمیسیون هم بنده عرض کردم یعنی دیدیم که آنجا کمیسیون همین کرده است که حسابهای وزارت و دفاتر آنها را جزاً و کلاً یعنی کلیه مالیات و ملکاتی را رسیدگی کنند حالا معلوم میشود وظیفه دیوان محاسبات فقط در چیز باقی مانده و یکی اینکه

حسابهای صاحبان جمع جزء رسیدگی کند و حساب بدهند و یکی دیگر هم مطابق حساب و زراعت بودجه و غیر از این دیگر چیزی باقی نمی ماند که ما اینجا بنویسیم مطابق فصل چهارم جز اینکه نوشته شود حساب های وزیر را از بودجه تفریق می کنند و اطلاع بدهند والا از حسابهای وزیر دیگر چیزی باقی نمانده است که وظیفه دیوان محاسبات باشد آنچه هست راجع بهمان کمیسیون ۱۲ نفری است.

سخت و ختم نمودن روزنامه ها و دفتر کل مالیة در آخر سال - یکی هم مطابق نمودن حسابهای

دخول و خرجی که وزراء طبع و نشر کرده اند یا دفاتر محاسبات مرکزی هر یک از وزارت خانه یکی هم رسیدگی بحساب صاحب جمع ها است - ثالثاً مطابق کردن صورت محاسبات کل مالیة با دفاتر کل وزارت مالیة - تمام اینها را راجع به آن کمیسیون کردیم مثل این است که یک دیوان محاسبات معددی درست کردیم در صورتیکه وقت باقی بماند مثل پیش از این نمی شود حساب وزارت خانه ها را رسیدگی کرد.

فهم الملك - آن ماده بعد را هم بخوانید.

[ماده بعد خوانده شد]

افتخار الواعظین - بنده اینجا فرمایشات آقا را نمی فهمم محاسبات که رسیدگی می شود از برای رسیدگی محاسبات کلیه و حسابهای تمام وزارت خانه ها دولت حق ندارد که رسیدگی بحساب وزارت خانه ها بکند که رسیدگی بحساب وزارتخانه ها پایک کمیسیون [۱۲] نفری است بنده این را نمی فهمم دیوان محاسبات وظیفه اش اینست که تمام دخل و خرج و عایدات و مصارف مملکت را از وزارت خانهها و ادارات و صاحبان جمع نقدی و جنسی تمام را رسیدگی کند چطور می شود که حساب وزارتخانه ها مربوط بدیوان محاسبات نباشد و مربوط بیک کمیسیون [۱۲] نفری باشد.

وزیر مالیه - بجهت رفع شبهه آقای حاج سید ابراهیم خواستم عرض کنم که آن کمیسیون دوازده نفری یک کار ظاهری میکند و فقط یک دفتر را می بنشیند و مطابق می کنند این در با هم فرق دارد و رفع شبهه ایشان گویا بشود بنده هم بعد از ختم مجلس عرضی داشتیم که باید عرض کنم

حاج سید ابراهیم - بنده عرض میکنم چون ما تقیث را رجوع بان کمیسیون ۱۲ نفری کرده ایم اگر رجوع نکرد بودیم خوب بود.

فهم الملك - عرض کردم ماده بعد را بخوانید

نایب رئیس - رای می گیریم بر ماده ۳۸ بطریقی که خوانده شد کسانی که موافقت قیام نمایند [با اکثریت تصویب شد].

وزیر مالیه - خاطر آقایان از ترتیب عمل حاجی معین التجار و عمل جزیره هرمز و خاک آنجا همه مسیوق است و می دانند و گفته های بسیار شده است و مدتها است که در این باب اظهاراتی به ما کرده اند ولی اینکار همینطور ماند تا اینکه در این هفته در جلسه وزراء در این باب دوم مرتبه گفتگو شد و عمل را باین شکلی که بنده عرض می کنم ختم کرده اند اولاً از این است سنوات سابقه یعنی تا آخر تخفوی قبل و اول اینست که عدل آن جزایر با او بود چون دولت مال الاجاره خودش را اخذ کرده است بنا بر این فرمانی که مدتی در دست او بوده است او را بمنزله یک اجاره نامه بی مدتی فرض کرده است و معلوم است تا مدتی که موجب راضی باین عمل بوده است و اخذ مال الاجاره میکرده است این اجاره صحت داشته است و اینطور رای داده شده و ختم کرده اند که تا روز آخر سنه تخفوی قبل که دولت آنجا را ضبط کرده است آنچه حاجی معین التجار آنجا دارد از خاک و غیره خاک مال خود او باشد اینک یک قسمت اما برای آنچه هم چون هم می دانند که حاجی معین التجار اعتقاد داشته که بموجب آن فرمان امتیاز ارایدی است ولی برای اینکه این کار ختم شده باشد وزراء رای دادند که اولاً در این کار مباشر باشد این شکل که با الماطمه صدی [۲۵] از قیمت فروش هر مقدار خاک که از جزیره استخراج میشود با او واگذار شود از باب مغایر استخراج و حق الزحمه خودش و آنچه مغایر لازمه استخراج باشد و صدی هفتاد و پنج از ازیقت فروش بدولت واگذار کنند باین ترتیب در جلسه وزراء گفتگو شده است وزراء هم دادند و بنا بر این دیگر جزه امتیاز هم محسوب نمی شود تا رای مجلس را لازم داشته باشد و تا ده سال باین ترتیب با او قرار داده شده است بنده همین قدر لازم دانستم که اینجا اظهار کرده باشم که خاطر و کلاهی محترم از این قرارداد مسیوق باشد.

فهم الملك - آن ماده بعد را هم بخوانید.

[ماده بعد خوانده شد]

نایب رئیس - رای می گیریم بر ماده ۳۸ بطریقی که خوانده شد کسانی که موافقت قیام نمایند [با اکثریت تصویب شد].

نایب رئیس - دستور جلسه آتیه انتخاب کسر اعضاء تمام کمیسیونها بقیه شور دوم دیوان محاسبات - راپورت کمیسیون بودجه در توفیق احتسابی و کیل التجار - یک چند ماده است که راجع است به نظام نامه داخلی مجلس و مدت ها است که پیشنهاد شده است و بکمیسیون هم رفته است نمی دانم کجا مانده است و اینها خیلی ارتباط دارد با اجازه مرخصی ها و بعضی چیز های دیگر که لازم است اینجا رای گرفته شود هم برای تکمیل عده هم برای اجازه مرخصی ها و نمی دانم چه شده است که بکلی از بین رفته است استدعا دارم در جلسه استور جلسه آتیه نوشته شود که مفاد کرده تابعی نوانس و تکالیف دیگر هست آنها را تمام کنیم.

وزیر مالیه - بجهت رفع شبهه آقای حاج سید ابراهیم خواستم عرض کنم که آن کمیسیون دوازده نفری یک کار ظاهری میکند و فقط یک دفتر را می بنشیند و مطابق می کنند این در با هم فرق دارد و رفع شبهه ایشان گویا بشود بنده هم بعد از ختم مجلس عرضی داشتیم که باید عرض کنم

حاج سید ابراهیم - بنده عرض میکنم چون ما تقیث را رجوع بان کمیسیون ۱۲ نفری کرده ایم اگر رجوع نکرد بودیم خوب بود.

فهم الملك - عرض کردم ماده بعد را بخوانید

نایب رئیس - رای می گیریم بر ماده ۳۸ بطریقی که خوانده شد کسانی که موافقت قیام نمایند [با اکثریت تصویب شد].

نایب رئیس - دستور جلسه آتیه انتخاب کسر اعضاء تمام کمیسیونها بقیه شور دوم دیوان محاسبات - راپورت کمیسیون بودجه در توفیق احتسابی و کیل التجار - یک چند ماده است که راجع است به نظام نامه داخلی مجلس و مدت ها است که پیشنهاد شده است و بکمیسیون هم رفته است نمی دانم کجا مانده است و اینها خیلی ارتباط دارد با اجازه مرخصی ها و بعضی چیز های دیگر که لازم است اینجا رای گرفته شود هم برای تکمیل عده هم برای اجازه مرخصی ها و نمی دانم چه شده است که بکلی از بین رفته است استدعا دارم در جلسه استور جلسه آتیه نوشته شود که مفاد کرده تابعی نوانس و تکالیف دیگر هست آنها را تمام کنیم.

نایب رئیس - آن راپورتها نیامده است که جزء دستور شود در جلسه آتیه جزو دستور می شود

نایب رئیس - آن راپورتها نیامده است که جزء دستور شود در جلسه آتیه جزو دستور می شود

وزیر مالیه - خاطر آقایان از ترتیب عمل حاجی معین التجار و عمل جزیره هرمز و خاک آنجا همه مسیوق است و می دانند و گفته های بسیار شده است و مدتها است که در این باب اظهاراتی به ما کرده اند ولی اینکار همینطور ماند تا اینکه در این هفته در جلسه وزراء در این باب دوم مرتبه گفتگو شد و عمل را باین شکلی که بنده عرض می کنم ختم کرده اند اولاً از این است سنوات سابقه یعنی تا آخر تخفوی قبل و اول اینست که عدل آن جزایر با او بود چون دولت مال الاجاره خودش را اخذ کرده است بنا بر این فرمانی که مدتی در دست او بوده است او را بمنزله یک اجاره نامه بی مدتی فرض کرده است و معلوم است تا مدتی که موجب راضی باین عمل بوده است و اخذ مال الاجاره میکرده است این اجاره صحت داشته است و اینطور رای داده شده و ختم کرده اند که تا روز آخر سنه تخفوی قبل که دولت آنجا را ضبط کرده است آنچه حاجی معین التجار آنجا دارد از خاک و غیره خاک مال خود او باشد اینک یک قسمت اما برای آنچه هم چون هم می دانند که حاجی معین التجار اعتقاد داشته که بموجب آن فرمان امتیاز ارایدی است ولی برای اینکه این کار ختم شده باشد وزراء رای دادند که اولاً در این کار مباشر باشد این شکل که با الماطمه صدی [۲۵] از قیمت فروش هر مقدار خاک که از جزیره استخراج میشود با او واگذار شود از باب مغایر استخراج و حق الزحمه خودش و آنچه مغایر لازمه استخراج باشد و صدی هفتاد و پنج از ازیقت فروش بدولت واگذار کنند باین ترتیب در جلسه وزراء گفتگو شده است وزراء هم دادند و بنا بر این دیگر جزه امتیاز هم محسوب نمی شود تا رای مجلس را لازم داشته باشد و تا ده سال باین ترتیب با او قرار داده شده است بنده همین قدر لازم دانستم که اینجا اظهار کرده باشم که خاطر و کلاهی محترم از این قرارداد مسیوق باشد.

فهم الملك - آن ماده بعد را هم بخوانید.

[ماده بعد خوانده شد]

افتخار الواعظین - بنده اینجا فرمایشات آقا را نمی فهمم محاسبات که رسیدگی می شود از برای رسیدگی محاسبات کلیه و حسابهای تمام وزارت خانه ها دولت حق ندارد که رسیدگی بحساب وزارت خانه ها بکند که رسیدگی بحساب وزارتخانه ها پایک کمیسیون [۱۲] نفری است بنده این را نمی فهمم دیوان محاسبات وظیفه اش اینست که تمام دخل و خرج و عایدات و مصارف مملکت را از وزارت خانهها و ادارات و صاحبان جمع نقدی و جنسی تمام را رسیدگی کند چطور می شود که حساب وزارتخانه ها مربوط بدیوان محاسبات نباشد و مربوط بیک کمیسیون [۱۲] نفری باشد.

وزیر مالیه - بجهت رفع شبهه آقای حاج سید ابراهیم خواستم عرض کنم که آن کمیسیون دوازده نفری یک کار ظاهری میکند و فقط یک دفتر را می بنشیند و مطابق می کنند این در با هم فرق دارد و رفع شبهه ایشان گویا بشود بنده هم بعد از ختم مجلس عرضی داشتیم که باید عرض کنم

حاج سید ابراهیم - بنده عرض میکنم چون ما تقیث را رجوع بان کمیسیون ۱۲ نفری کرده ایم اگر رجوع نکرد بودیم خوب بود.

فهم الملك - عرض کردم ماده بعد را بخوانید

نایب رئیس - رای می گیریم بر ماده ۳۸ بطریقی که خوانده شد کسانی که موافقت قیام نمایند [با اکثریت تصویب شد].

نایب رئیس - دستور جلسه آتیه انتخاب کسر اعضاء تمام کمیسیونها بقیه شور دوم دیوان محاسبات - راپورت کمیسیون بودجه در توفیق احتسابی و کیل التجار - یک چند ماده است که راجع است به نظام نامه داخلی مجلس و مدت ها است که پیشنهاد شده است و بکمیسیون هم رفته است نمی دانم کجا مانده است و اینها خیلی ارتباط دارد با اجازه مرخصی ها و بعضی چیز های دیگر که لازم است اینجا رای گرفته شود هم برای تکمیل عده هم برای اجازه مرخصی ها و نمی دانم چه شده است که بکلی از بین رفته است استدعا دارم در جلسه استور جلسه آتیه نوشته شود که مفاد کرده تابعی نوانس و تکالیف دیگر هست آنها را تمام کنیم.

سید حسین کرازی - ده خدا - سیددار اعظم - سردار اسعد بدون اجازه .
حاج محمد کریم خان با اجازه .
وحید الملك - آقا شیخ حسین یزدی - آقا سید محمد رضا - تربیت - دکتر اسعد میل خان - حاج وکیل الرامایا - حاج مصدق الممالک - طباطبائی - مرتضی قلیچان بختیاری - بهجت - حاج امام جمعه - بوقت مقرر حاضر نشده اند .

رئیس - در صورت مجلس ملاحظاتی که هست بفرمائید .

محمد هاشم میرزا - آنچه بنظر است آن روزیکه مذاکره این مطلب شد این بود که کمیسیون بجهت تجدید نظر در نظامنامه انتخابات تشکیل شود و اینجا نوشته شده است بجهت اصلاحات نظامنامه انتخابات و بجهت اینکه این صورت مجلس موافق با صورت مجلس سابق باشد تجدید نظر باید نوشته شود.

معاذ الملك - یعنی تجدید نظر همان اصلاح است مطلب دیگری هم میخواستم عرض کنم که آقای آقا سید حسین کرازی با اجازه قیث کرده اند و در اینجا بی اجازه نوشته شده است گویا هنوز اجازه نامه شان از هیئت رئیسه با داده مباشرت نرفته است از این جهت بی اجازه نوشته شده اند .

رئیس در خصوص آقای سید حسین کرازی که مذاکره شد چون ایشان بجهت یک امر فوری که برای ایشان اتفاق افتاد یعنی بجهت فوت والدشان نمیتوانستند مراسم مرخصی گرفتن را فراهم بیاورند از این جهت در روز اجازه مرخصی گرفته اند که برای یکمده مختصری کده روز باشد مسافرت کنند و بعد از در روز مراجعت بکنند چون لازم بود که عرض نمایند کان برسد از این جهت عرض شد آقای حاج محمد کریم خان هم کسالت مزاجی دارند مذکورند .

حاج آقا - کمیسیون تقیث مالیة مدتی است که از تشکیل تا نویش گذشته هیچ راپورتی نداده اند و ما نمی فهمیم که این کمیسیون همینطور باقی است و مشغول اقدامات هستند یا اینکه مثل سایر کمیسیونها منحل شده است و اگر هست چرا راپورت نمیدهند که چه کار کرده و چه تقیث کرده است .

ابوالقاسم میرزا - کمیسیون تقیث مالیة تا بحال مشغول رسیدگی بحساب کند بوده که نتوانسته است راپورت مفصلی در باب گندم بدهد ولی چون حالا نمیتواند که باین زودی راپورت اعمال و اقدامات خودش را بدهد یک راپورتی نوشته شده است در باب وجوه اهانه و ناروینچشبهه مجلس تقدیم خواهد شد

رئیس - تلگرافی مبنی بر تبریک عید غدیر از انجمن ایالتی آذربایجان بحاج سید سید بود برای اینکه نمایندگان مطلع باشند عرض شد .

ادیب التجار - مکرر در اینجا بعضی از نمایندگان بنده عرض کردیم در باب مستشارهای خارجه که بنا بود وزراء اقدامات خودشان را بنمایند و خیلی طول کشیده و حال آنکه مجلس اهمیت مستشارهای خارجه را بجهت تنظیم و تسبیح ادارات مملکت خیلی لازم دانسته بود در جلسات قبل خواهش کردم حالا هم استدعا میکنم که بوزراء اطلاع داده

شود اقدامات خودشان را زودتر در باب مستشار های خارجه به عرض مجلس برسانند .

محمد هاشم میرزا - بنده فرمایشی را که آقای معاضدالمملک کردند قبول ندارم و تجدید نظر فرمایش اصلاح باشد ربطی به مطالب ندارد مقصود بنده این بود که این صورت مجلس با صورت مجلس سابق باید موافقت داشته باشد از این گذشته هر مطلبی که در کمیسیون تجدید نظر شد باید به مجلس بیاید و مجلس هم نظریات خودش را اظهار بدارد و باید اساس مطلب معلوم باشد و با سایر مواد نظامنامه مناسبت داشته باشد یعنی تجدید نظر این نیست که بروند چند ماده را تغییر دهند و بیآورند تا این که این کمیسیون برای اصلاح باشد بجهت آن که فرق میکند هر ماده که مطرح و اصلاح میشود باید چند ماده را هم به تبع او اصلاح کرد اینکار با این آسانی نیست که تجدید نظر نباشد بنده اول عقیده ام این بود که این کمیسیون برای تجدید نظر است و حالا هم همین است .

(صورت استیضاحی از طرف آقای معاضد السلطنه بجهت ذیل قرائت شد)

در باب حکومت استر آباد و قتل چند نفر در کمان وعدم جاوگیری از تحریکات در میان ترکمان و تعقیب نکردن نایب حسین و انتظام المملک و حکومت بروجرد و کردستان از رئیس الوزرا استیضاح دارم خوب است از طرف مجلس مقدس اطلاع داده شود تشریف بیاورد جواب بدهند .

رئیس - اطلاع میدهم تشریف بیاورند .

آقای میرزا ابراهیم خان - تقاضا میکنم که مجلس روز این استیضاح را معین کند .

رئیس - بوجب نظامنامه باید بوزراء اطلاع داد تا اینکه روز استیضاح را معین نمایند و اطلاع بدهند بعد از عرض تبریک خدمت آقایانی که تازه انتخاب شده اند عرض میکنم که بوجب قانون اساسی تشریف بیاورند و مراسم را بجا بیاورند .

در این موقع هریک از آقایان میرزای مستوفی و انتظام الحکماء و مشیر حضور به جل نطق آمده و موافق قسم نامه مندرجه در اصل بازدم قانون اساسی تقر آن مجید قسم یاد نموده و قسم نامه را امضا کردند

آقای شیخ غلامحسین - گمان میکنم که قسمی را که آقایان خوردند ناقص بود و لازم بود که بصیغه جلایه قسم یاد کرده باشند (اظهار شد لازم نیست) در این موقع راپورت های شب راجع به انتخاب اعضای کمیسیون تجدید نظر در نظامنامه انتخابات به ترتیب ذیل قرائت شد .

۱- راپورت شعبه چهارم شعبه چهارم در تحت ریاست آقای ممتاز الدوله منعقد و با حضور دوازده نفر از اعضاء اختار آراء در خصوص انتخاب دوفتر عضو برای کمیسیون نظامنامه انتخابات مجلس شورای ملی گردید و با اکثریت ۷ رای از ۱۲ رای آقای ممتاز الدوله و با اکثریت پنج رای آقای دکتر اسمعیل خان منتخب گردیدند .

۲- راپورت شعبه پنجم شعبه پنجم روز شنبه ۲۱ ذی حجه ۱۳۲۸ در ساعت سه و نیم بفریب مانده در تحت ریاست آقای مؤتمن المملک تشکیل گردید در خصوص انتخاب دوفتر برای اصلاح نظامنامه انتخابات مجلس شورای ملی و رفته رای منتشر گردید آقای

مؤتمن المملک به اکثریت ۹ رای و آقای حاج امام جمعه خوئی پشش رای ازدوازده رای منتخب گردیدند (غائبین آقای سیدزاده اعظم - آقای حاجی امام جمعه - آقای مدرس قمشه - آقای سید حسین کزازی مسافر) ۳- راپورت شعبه ششم (شعبه سیم سه ساعت بفریب مانده در تحت ریاست آقای آقا شیخ ابراهیم زنجانی منعقد گردید آقای مستشار الدوله با اکثریت هشت رای و آقای دکتر حیدر میرزا با اکثریت هفت رای برای عضویت کمیسیون نظام نامه منتخب گردیدند غائبین آقای ناصر الاسلام و حاج عز المملک

۴- راپورت شعبه ششم - شعبه ششم بعد از ظهر روز شنبه ۲۱ ذی حجه ۱۳۲۸ در تحت ریاست آقای حاجی شیخ الرئیس منعقد گردید برای انتخاب دوفتر عضو برای کمیسیون نظامنامه انتخابات فقط از جمله ۱۳ نفر اعضاء آقای حاج آقا غائب بودند سایر اعضاء که دوازده نفر بودند آقایان ذیل را انتخاب کردند چون در دهمه اول رادوم اکثریت حاصل نشد دهمه سیم آقای مشیر الدوله با اکثریت هشت رای منتخب شدند و به اکثریت نسبی آقایان حاج سید ابراهیم و معز المملک هریک بچهار رای انتخاب شدند آقای معز المملک به حکم نفعه منتخب شدند .

ماده ۲۲- بر حسب خواست یک نفر از نمایندگان در موقع رجوع لایحه - با طرح قانونی بشمارت مجلس میتواند قرار دهد که تعیین اعضاء کمیسیون در خود مجلس و یا در شعبات بترتیب انتخاب جمعی موافق اکثریتی که در ماده ۲ ذکر شده بعمل آید) در ماده ۲ انتخاب هیئت رئیسه است و انتخاب هیئت رجبیه با اکثریت نام است از این جهت بنده عقیده ام این است که انتخاب شعبات باید با اکثریت نام باشد حالا این يك مسئله است که مجلس باید حل کند .

فهییم المملک - این ماده را که آقای معاضدالمملک خوانند در راجع به انتخاباتی نیست که در شعبات میکنند بلکه راجع به انتخاباتی است که مثل انتخاب مجلس میشود یعنی هر شعبه با از خودشان با از شعبات دیگری دوفتر را انتخاب میکنند بعد معده آراء شعبه پنجم و ششم جمع می شود و همینطور مندرجه در شعبه اول جمع می شود و ملاحظه میکنند که اکثریت با اکثریت و این هیچ ربطی به انتخاب شعبه ها که هر شعبه باید یک نفر را از خودش برای عضویت يك کمیسیون انتخاب کند ندارد [شروع بشود در بقیه قانون دیوان محاسبات شد] .

ماده ۳۱- پیشنهاد وزیر به بارت ذیل قرائت شد :
ماده ۳۱- دیوان محاسبات در موقع تنظیم ارباب وظایف رفع اختلافات و نظلمات آنها را می نماید .
کمیسیون این ماده را از قانون دیوان محاسبات حذف کرده بود برای اینکه تشخیص وظایف راجع بوزیر مایه است .

فهییم المملک - نظلمات ارباب وظایف که محاسبات او در وزارت مایه خواهد بود بوجب قانون مخصوص بر قرار خواهد شد قانونی بنویسند از برای مستخدمین که به چه میزان حقوق در موقع تقاعد مستخدمین دولت داده می شود بجهت برای کنتکوری که ارباب وظایف خواهند داشت برای حقوق خودشان که موافق آن قانون عمل نیامده است حالا يك لایحه در کمیسیون در همین خصوص نوشته شده است و مشغول آن هستند باید در آن قانون آن ماده را در نظر داشت - ۴ ایجاد در وقتیکه آن قانون را مینویسند نوشته شود که نظلمات ارباب حقوق راجع بدیوان محاسبات خواهد بود وقراری که لازم است بدهند و اگر این مسئله در اینجا نوشته میشود راجع میشد بعقود اداری که بمنزله استوری و وظیفه است و این اسباب این میشد که هر کسی را هر قبیل گفتگویی که در باب حقوق خود داشت میبایست برود بوزارت مایه آنجا اظهار کند و معاینه اداره کل مایه آن را رسیدگی کرده تشخیص دهند و هر روز ممکن بود بروند بدیوان محاسبات و دیوان محاسبات را از کار خودشان باز دارند این بود که کمیسیون هر چه صلاح دانست که این ماده از اینجا حذف شود بعد در قانون تقاعدی که نوشته میشود در آنجا باید نوشته شود .

آقای شیخ ابراهیم زنجانی - آیا ارباب وظایفی که هستند چه خواهند شد اختلافات دارند محاکمه شان کجا خواهد بود که محاکمه خواهد کرد هر گاه خلافی واقع شد حق نظم دارند یا غیر در کجا نظم خواهند کرد یکی میگوید بدو غلام مرا اسم خود قرار داده است سابق پدرم راجع بولا برده است این اختلافاتی که بین ارباب وظایف واقع خواهد شد بکجا بروند کجا رجوع کنند .

معاوضه المملک - گویا این اشکال را روز اول بنده کردم که انتخاب شعبات باید با اکثریت تمام باشد و نظر بنده یکی از مواد نظامنامه داخلی بود که حالا میخوانم .

فهییم المملک - اینکه می فرمایند يك قسمتی که راجع به بدلیه خواهد بود و آن کسی که حقوق کسی را باسم دیگری قلمداد کند این دزدی است و راجع است و راجع است بدلیه اما در باب اینکه حقوقی دولتی است در دفاتر دولتی باید بدید که آن حقوق در آنجا هست یا نیست تکالیف راجع به بدلیه و محاسبات غیر از این عنوان است آن يك مسئله دیگری است .

دکتر حاج رضا خان - بنده بکلی مخالف با اصل این ماده برای این که تا وقتی که قانون تقاعد را بنویسیم و این تکلیف ارباب حقوق معلوم نیست چه خواهد بود و دیگر اینکه يك محکمه وقتیه کمیسیون تصویب کرده است که در دیوان محاسبات تا دو سال برای رسیدگی محاسبات ارباب حقوق تقاعدی تشکیل شود ممکن است بهمان ترتیب موقتی رجوع شکایات به همانجا بشود که لزوم تکلیفشان معلوم باشد و الا خیلی تکالیف اینها امروز مشکل است و هیچ نمی دانند چه بکنند .

بنویسند هم در اینجا هیچ منافاتی ندارد .

دکتر حاج رضا خان - این اظهارات در کمیسیون خیلی شده است ما را متقاعد کردند نه اینجا این يك علاجی برای ارباب حقوق نیست مثل اینکه می بینیم که میروند فیضان را صادر کنند میگویند که قبضی شمارا بردند آنوقت پس از سه ماه دزدگی اگر واسطه دارد که معلوم میشود کارش طولی میشود و الا دستش از چاره کوتاه است .

رئیس - حالا رای میگیریم پیشنهاد کمیسیون که ماده ۳۱ وزیر را حذف کرده است کسانی که موافقت با حذف ماده ۳۱ قیام نمایند اغلب قیام نمودند و با اکثریت تصویب شد .

ماده ۴۲ از پیشنهاد وزیر - دیوان محاسبات بکلیه حساب بانکها و کمیتهای داخلی و خارجه که دارای امتیاز بوده و باید حقی بدولت بدهند رسیدگی نموده عایدات مقرر دولت را معین نموده بوزارت مایه پیشنهاد میکنند (کمیسیون اینطور پیشنهاد کرده بود) :

ماده ۴۹ - دیوان محاسبات همه ماله بکلیه حسابهای بانکها و کمیتهای داخلی و خارجه که دارای امتیاز بوده باید حقی بدولت بدهند رسیدگی و تقبش نماید .

فهییم المملک - بلی البته ترتیب این کار بسته برای مجلس است و گویا فراموش نموده اند محکمه فوق - الاماده ای برای محاسبات تقریق نشده است معهودا کمیسیون هم چه صلاح دانست که يك محکمه موقتاً تاسیس شود و بعد لازم شد بشکلیف وزارت مایه و تصویب مجلس يك محکمه برای اینکه تعیین خواهد شد و الا آن محکمه با وجود داشتن يك کار فوق الاماده گویا باین مطالب نتواند برسد و انگی مسئله ارباب حقوق بان اشکالاتی که دارد ممکن نیست که باین رودی رفع شود آنها اسنادی در باب برقراری اگر داشته باشند بوزارت مایه ارائه میدهند و اگر نداشته باشند وزارت مایه بدون داشتن سند و فرمان باید سند و فرمان داشته باشند اینها چیزی نیست که بدیوان محاسبات رجوع شود دیوان محاسبات بعقود آنها را که حقوق تقاعدی داده میشود باید رسیدگی کند که حقوق تقاعدی بآنها داده میشود یا خیر محلی که باید از آن محل عاید دارند از آن محل بآنها عاید میشود یا خیر و بیش از این نباید دیوان محاسبات داخل این گفتگوها بشود .

حاج سید ابراهیم - در محاسبات عمومی يك ماده هست که اگر خواننده شود رفع این اشکال خواهد شد .

ماده ۳۱ - شعبه دیوان عمومی در مقابل وزارت مایه مسئول اجرا و تطبیق قوانین متعلقه بعقود مزبور خواهد بود هر سال باید حساب سالیانه ای از اضافات و موضوعات که در عرض آن سال بدو تکمل وارد نشده بدفتر محاسبات کل دیوان خواهد داد در این صورت غالب این اختلافات رجوع بآن اداره خواهد شد و موافق آن قوانینی که برای این کار معین شده است رسیدگی میکنند دیگر دیوان محاسبات زیاده بر این وظیفه اش نیست .

آقای میرزا ابراهیم قمی - ما جهت ندارد که در موقع يك قانون يك مطلبی را راجع بیک قانون دیگری بکنیم ممکن است این مطلب را هم در آنجا خواهد شد بکجا بروند کجا رجوع کنند .

فهییم المملک - در قسمت اول فرمایشات آقای حاج سید ابراهیم اینجا ذکر نشده است بانکها و کمیتهای داخلی و خارجه که دارای امتیاز بوده و باید حقی بدولت بدهند یکی هم در ماده بعد که ذکر خواهد شد کلیه امتیازاتی که از طرف دولت داده میشود امتیاز نامه آنها باید در دیوان محاسبات تسجیل شود پس هر امتیازی که از طرف دولت داده میشود بهر اشخاصی بدهند باسم کمیتهای است اما اینکه دیوان محاسبات برود و حساب يك کمیتهای برسد و بگوید که تو فلان نفر باید بدهی این موافق يك قرار دادی است که دولت باید رسیدگی کند و عایدات را باید معین بکنند که چقدر باید بدهد و تعیین آن بوزارت مایه است نهایت دیوان محاسبات باید رسیدگی کند که آن عایدات بطوریکه در نظامنامه مقرر شده است تقبش و گرفته شده است یا نه و در اینجا همین تقبش که نوشته شده است که رسیدگی و تقبش خواهد کرد برای دیوان محاسبات کافی است دیگر حق این را ندارد که داخل در کارهایی مختص بوزارت مایه است بشود و تعیین کند آنقدر حقوقی که باید بدولت داده شود چقدر است .

وکیل التجار - خواست فدری توجه شود

حاج شیخ اسدالله - این ماده ظاهرش این است که تعیین وظیفه دیوان محاسبات را می کند دیوان محاسبات وظیفه اش رسیدگی بیکه مایه است و این تخصیص و بعضی می دهد و فقط رسیدگی بانکها و کثرت ها را بنویسد حال اینکه وظیفه دیوان محاسبات تقبش در کلیه مایه دولت است و این ماده شامل تمام آنها نمی شود .

بآنچه که راجع بانکها و کمیتهای قبیل بوده و گذشته است برای اینکه ترتیب و شرایطی برای قرارداد رسیدگی به حسابان دارند و باید مواظب شد که این اینجا طوری باشد که بان ترتیب شرایط منافات پیدا نکند بجهت اینکه ممکن است مایک ترتیبی بهمین آنوقت يك ترتیب دیگری در امتیاز نامه ایشان قرار داده شده باشد که نسبت به بعضی بلااجراء مانده خوب است قبل از وقت ما آن را ملاحظه بکنیم و ببینیم که آن قراردادها بیکه شده است مخالفت بآن چیزیکه ما بنویسیم پیدا نکند و چیزی بنویسیم که بلااجرا نماید یا اینکه در اینجا قید و یاد داشت بکنیم بطوریکه در امتیاز نامه ها و قرار دادها ای که در سابق قرار داده شده است .

فهییم المملک - هیچ منافاتی ندارد با این مسئله برای اینکه این يك تقبش است وزارت مایه میکند در ترتیب امتیاز او و حقوقی که باید بدولت بدهند و ممکن است وزارت مایه يك اداره تقبش برای کلیه مملکت معین نمایند ولی آنچه چیزی را که دیوان محاسبات عمل می کند در عمل کلیه مایه مملکت است و این تقبش که وزارت مایه می کند در اصل عمل است و هیچ منافاتی نخواهد بود بین تقبش که وزارت مایه می کند بآن تقبش که دیوان محاسبات می کند .

حاج شیخ اسدالله - این ماده ظاهرش این است که تعیین وظیفه دیوان محاسبات را می کند دیوان محاسبات وظیفه اش رسیدگی بیکه مایه است و این تخصیص و بعضی می دهد و فقط رسیدگی بانکها و کثرت ها را بنویسد حال اینکه وظیفه دیوان محاسبات تقبش در کلیه مایه دولت است و این ماده شامل تمام آنها نمی شود .

حاج آقا - تصور می کنم این ماده را که نوشته ایم يك لفظ اشخاصی بر آن بیفزائیم تمام این اشکالات رفع خواهد شد بواسطه آنکه سابق آن ماده که فرمودند نوشته شده است که دیوان محاسبات نظارت در تمام عایدات دولت دارد ولی این را يك اختصاص مخصوص میخواهند بآن بدهند که دیوان محاسبات حق داشته باشد که عایداتیکه از صاحبان امتیاز داخله و خارجه باید گرفته شود و نظارتی در آن بنماید آنهم يك تقبش در آن شده باشد از طرف دیوان محاسبات ولی این عبارت همانطور که گفته شد کافی نیست باین اشخاص صاحب امتیاز هم نوشته شود که تمام این اشکالات را رفع بکنند و الا تصور می کنم جوابهای آقای مخبر رفیع این اشکالات را نمی کند .

حاج شیخ ابراهیم - بنده هم عقیده ام این است که بانکها و کمیتهای ها شامل اشخاص نمی شود باید لفظ اشخاص ضمیمه شود .

حاج سید ابراهیم - در این يك فقره که آقای حاج آقا تأکید کردند حرفی ندارم دیوان محاسبات از عایدات صاحبان امتیاز شخصی نباید بی خبر باشد ولی عبارت هم نباید ناقص باشد خیلی خوب دیوان محاسبات رسیدگی و تقبش میکنند ولی ما نباید عبارات را ناقص بکنیم و لفظ صاحبان اعتبار هم لازم است .

فهییم المملک - در قسمت اول فرمایشات آقای حاج سید ابراهیم اینجا ذکر نشده است بانکها و کمیتهای داخلی و خارجه که دارای امتیاز بوده و باید حقی بدولت بدهند یکی هم در ماده بعد که ذکر خواهد شد کلیه امتیازاتی که از طرف دولت داده میشود امتیاز نامه آنها باید در دیوان محاسبات تسجیل شود پس هر امتیازی که از طرف دولت داده میشود بهر اشخاصی بدهند باسم کمیتهای است اما اینکه دیوان محاسبات برود و حساب يك کمیتهای برسد و بگوید که تو فلان نفر باید بدهی این موافق يك قرار دادی است که دولت باید رسیدگی کند و عایدات را باید معین بکنند که چقدر باید بدهد و تعیین آن بوزارت مایه است نهایت دیوان محاسبات باید رسیدگی کند که آن عایدات بطوریکه در نظامنامه مقرر شده است تقبش و گرفته شده است یا نه و در اینجا همین تقبش که نوشته شده است که رسیدگی و تقبش خواهد کرد برای دیوان محاسبات کافی است دیگر حق این را ندارد که داخل در کارهایی مختص بوزارت مایه است بشود و تعیین کند آنقدر حقوقی که باید بدولت داده شود چقدر است .

فهییم الملک - چه ضرر دارد لفظ شخصی را هم بیفرماندگی آنآی آقا شیخ ابراهیم فرمودند که رایورتن بدیوان محاسبات و اعضای مجلس بدهد تصور میکنم که این يك فرار داد علیجده است و گمان میکنم لازم نباشد .

افتخار الواعظین - بی بنده می خواستم عرض بکنم آنچه فرمودند که در لایحه وزیر است که تعیین حق دولت و اینکه تعیین حق دولت بادیوان محاسبات نیست حق دولت در خود آن امتیازنامه همین است منتهی دیوان محاسبات باید تفتیش کند که آن حقیکه بر حسب صورت امتیازنامه تعیین شده است بوزارت مالیه رسیده است یاخیر مقصود از این ماده همین است .

وکیل التجار - بنده فرمایشات آقای مغیر را درست ملتفت نشدم نه اینکه نمی دانم وزارت مالیه اداره تفتیش دارد که ب حساب رسیدگی میکند دیوان محاسبات هم يك اداره تفتیش دارد که رسیدگی میکند بعد رایورتن آن داده خواهد شد ولی آن کمیابنها با بانکی که قبل از این يك قرارداد معینی کرده شد آیا اگر اداره تفتیش قرار بدهند آن حق را می دهند که بروند تفتیش کنند یاخیر این را عرض میکنم ولی این را هم می دانستم که وزارت مالیه يك اداره تفتیش دارند و دیوان محاسبات هم می رود تفتیش میکند ولی آن فرار داد هائیکه سابق داده شده است اگر در آن يك ترتیب معینی برای این امتیازات داده شده باشد و یا در تفتیش اولیک قرار معینی باشد آنوقت آنها حق نمی دهند که حق يك تفتیش و غیر آنچه که در امتیاز نامه ها نوشته شده است بشود و تخطی بکنند مقصد بنده این بود .

فهییم الملک - بنده هم ملتفت شدم فرمایشات حضرت عالی را ولی عرض میکنم دیوان محاسبات فقط تفتیش میکند در اینکه ببیند وزارت مالیه آن عملی را که باید بجای آورد آورده است یا خیر و آن تفتیش را کرده است یا نکرده است مجدداً آمده بود این ترتیب خوانده شده ماده ۳۹ دیوان محاسبات همه ساله بکلیه حسابهای بانکی و کمیابهای داخله و خارجه و اشخاصی که دارای امتیاز بوده و یا - حق بدولت بدهند رسیدگی و تفتیش مینمایند .

رئیس - رأی میگیرم بماده ۳۹ بطوری که خوانده شد کسانیکه موافق قیام نمایند با اکثریت تصویب شد .

ماده ۳۳ - لایحه وزیر بمبارت ذیل قرائت شد .

فوائین صادره از هر وزارتخانه باید بدیوان محاسبات تسلیم و در دفاتر دیوان مزبور ثبت و امضاء بشود . پیشهاد کمیسیون بمبارت ذیل قرائت شد .

ماده ۳۴ از لایحه وزیر حذف شد زیرا مکرر است .

رئیس - رأی می گیرم بر پیشهاد کمیسیون بطوریکه حذف ماده ۳۳ را تصویب نمود کسانیکه موافق قیام نمایند .

۳۵ لایحه وزیر بمبارت ذیل قرائت شد .

ماده ۳۴ - هر گاه دیوان محاسبات بعضی استاد واحکامیکه باو پیشنهاد میشود از مذاکره از امضاء و تصدیق امتناع نماید صورت مذاکرات خود را بتوسط رئیس کل بوزارتخانه ای که مرجع آنهاست ارسال میدارد در صورتیکه وزارتخانه مذکوره بملاحظات دیوان محاسبات متقاعد نشد باید صورت مذکور را بمجلس وزراء پیشنهاد کند هر گاه مجلس مذکور هم مقصود وزارتخانه ذینفخ را تقویت نماید بدیوان محاسبات تکلیف میکند که در آن باب تجدید نظری نماید در این صورت نیز اگر دیوان محاسبات بقبیده اولیه خود باقی بماند اسناد مختلف فیه را ثبت و با قید احتیاط امضاء نمایند .

ماده ۳۵ - مسؤولیت وزراء بواسطه تسجیل و تصدیق دیوان محاسبات مرتفع نمی شود .

کمیسیون پیشنهاد نموده بود که ماده ۳۴ و ۳۵ راجع بفصل دوم است .

فهییم الملک - کیتابرای مواد آتی از اینجا تا آخر قانون لازم است خاطر آقایان مسیون باشند که کمیسیون اصلاحاتی که کرده است یا تفتیش و تبتیلا بیکه داده است بملاحظات من بوده است چون از روی دو قانون مختلف که یکی قانون فرانسه و یکی اینتالیبا باشد این قانون ترجمه شده است و بعضی مواد راهمین طور که ترجمه کرده اند بدون اینکه رعایت ترتیب قانونی محاکم دیوان محاسبات در آن شده باشد ترجمه شده و نوشته شده است و حتی بعضی مطالب از قبیل تجدید معاکه و تقس و غیره اینهارا جدا نکرده بودند و مخلوط بوده بطوریکه بکلی چیزی فهمیده نمی شد بعضی مواد مخلوط شده است با بعضی دیگر مثلا مواد راجع بتجدید نظر و مواد راجع باستیناف یا راجع باعتراضات با ترتیب محاکمات ابتدائی و غیره که در ضمن يك ماده نوشته بودند آنها را هم در کمیسیون ارم تفکیک کرده اند و آنچه راجع باصلاحات بود بطوریکه ماده اضافه شده است این بود که خواستم خاطر آقایان را مسیون کنم که در کمیسیون اولی مواد را بترتیب جریان کار دیوان محاسبات نوشته اند این است که موادیکه در کمیسیون نوشته شده است بعضی مواد تغییر و تبدیلی یافته این يك مطلب فوق العاده یا يك جزء جدیدی نیست فقط رعایت نکات قانونی شده است با تکلیف مطالب ملحوظه (در این موقع ماده ۳۶ لایحه وزیر بمبارت ذیل قرائت شد) .

ماده ۳۶ - دیوان محاسبات می تواند از وزراء و ادارات و عمل آنها هر نوع اطلاع و اسنادیکه متعلق بمبادیات و مخارج دولت است و نوشتهجات و توضیحاتیکه لازم ندارد بخواهد .

ماده ۴۰ - پیشنهاد کمیسیون نیز بمبارت ذیل قرائت شد .

ماده ۴۰ - دیوان محاسبات می تواند از آقایان اسان الحکماء

بماده ۴۰ پیشنهاد شده بود بمبارت ذیل قرائت شد .

ماده ۴۰ - وزراء و ادارات و عمل آنها هر نوع اطلاع و اسناد و نوشتهجاتی که متعلق بمبادیات و مخارج دولت است بمقتضای دیوان محاسبات خواهند داد .

فهییم الملک - این مطلب در جای محاکم دیوان محاسبات اگر شد لازم نیست که اصلاحات را از وزراء خواهند خواست .

حاج سید ابراهیم - بنده میخواهم در آن فقره آخری که نوشته است مستقیماً بتوانم يك لفظ در این باب عرض کنم لازم است یعنی از عایدات و مخارج ولی مطلقاً نمیتوانم بگیرم که دیوان محاسبات حق دارند طرف واقع شوند يك لفظ در این باب لازم است .

فهییم الملک - خیر الزمات باقی در این باب دیوان محاسبات کار دیگری ندارد یعنی میخواهید بفرمائید که رقم دعوت خواهند نوشت این لازم نیست لسان الحکماء - اینکه در اینجا نوشته است همینقدر می رساند که دیوان محاسبات میتواند مطالبه کند اما اینکه آنها هم باید بدهند یا نمیتوانند بدهند این را هیچ نمی رساند و منافاتی هم ندارد که يك ماده هم بعد بیاید که در آنجا هم ذکر شده باشد در اینجا هم خوب مقصود را واضح نوشت که دیوان محاسبات که تقاضا کرد وزراء هم باید بدهند نوشتهجات هر کس را که دیوان محاسبات خواسته است و چنانچه بنده پیشنهاد کرده ام تقاضا میکنم بکمرتبه دیگر بخواهند و پیشنهاد بنده همین مسئله است که دیوان محاسبات میتواند مطالبه کند و وزراء هم باید بدهند .

(اصلاح لسان الحکماء دوم تبه قرائت شد)

حاج آقا - اگر عنوان این فصل را ملاحظه بفرمائید خواهند دید که در این ماده بطوری که در کمیسیون نوشته شده است باید همینطور باشد بجهت اینکه این فصل حدود و وظائف دیوان محاسبات را می نویسد اگر ما تقاضا کنیم و بنویسیم که هر قدر دیوان محاسبات اسناد و اطلاعات خواست وزراء و عمل آنها باید بفرستند پس ما در این فصل يك حدی میخواهیم برای وزراء و عمل آنها بنویسیم آنوقت این ماده از طبیعت خود خارج شده تعیین وظیفه وزراء و حکام را می کند دیگر آنکه در این ماده میخواهیم ثابت کنیم این حق را برای دیوان محاسبات که حق داشته باشد این سندی را که از هر يك از مأمورین دولتی میخواهد حق داشته باشد مطالبه کند در صورتی که در سایر ترتیبات دیوان محاسبات نوشته ایم بتوسط وزارتتی که آن مأمور از طرف آن وزارت است باید بخواهد داین ماده همچو میفهماند که دیوان محاسبات حق دارد بدون اطلاع آن وزارتخانه بخواهد و بتوسط وزیر هم وقتی میتواند بخواهد که از برای تفتیش بخواهد بجهت اینکه رقم توهمی را بکند .

وکیل الرعایا - اعتقاد بنده این است که می گویند اسنادی که متعلق بدولت است در آن

محاسبات بتواند بخواهد و ملاحظه کند اسناد خرج را اگر بخواهند ملاحظه کنند وقتی میتوانند ملاحظه کنند که بقبیده بنده يك یول درست است و باقی نباشد و اینکه می نویسند دیوان محاسبات میتواند از وزراء و عمل آنها هر نوع اطلاعات بخواهد و بعد می گویند اسنادی که متعلق بمبادیات و مخارج دولت است اگر سند عایدات را خواست دیوان محاسبات و نداد میتواند بگیریم که ما يك چیزی کم نکرده ایم و اگر هم بگیریم باید اسناد را بدهند شاید يك حکمی بمذالت نکرده باشیم باید بنویسیم که سوادى از آن اسناد باید بدهند .

فهییم الملک - فرمایشی را که می فرمائید چیزی است که در حقیقت میتوان گفت که نصف این موادیکه باقی مانده است در همین مطالب است که ممکن نیست تمام آنها را در يك ماده گنجانید این قانون دیوان محاسبات چند بند است بند اول مشتمل بر سه فصل است و وظائف دیوان محاسبات بطور کلی نوشته میشود بعد حق تفتیش مخارج بعد حق رسیدگی بمبادیات بعد از آن داخل میشوند در ترتیب محاکمه آنها حالا این مسائلی که بطور کلی در ضمن این سه چهار ماده است بطور کلی نوشته میشود بعد در مواد بعد شرح اینها خواهد آمد و تمام اینها در مواد بعد مفصلاً خواهد آمد مثلا در اینجا میگوید بطور کلی که دیوان محاسبات میتواند اسناد عایدات و مخارج را بخواهد از صاحبان جمع و رسیدگی بکند ولی باین مختصری هم بیست اینها تمام شرحی دارد که هر کدام در محل خودش خواهد آمد که چه نسیم باید بگیرند و تا چه مدت باید باشد نزد آنها چندین ماده در این خصوص خواهد آمد این است که این فصل راجع است بکلیه دیوان محاسبات و هنوز در فصول آن شروع نشده است .

لسان الحکماء - بنده استدعا میکنم توجهی بفرمائید میفرمائید که دیوان محاسبات میتواند اسناد عایدات و خرج را بخواهد بنده هم عرض میکنم شرط در دادن و وزارت و در دادن ادارات است اینطور لریکه بنده عرض کردم بهتر است بجهت اینکه اینجا درست است وظیفه دیوان محاسبات را تعیین کرده است لکن آن تقاضا را بنده استدعا میکنم مقدم بدارند در رای [خواستند رأی بگیرند عده کافی نبود]

آقای میرزا ابراهیم قمی - این اشکال را که حضرت والا فرمودند بنظر بنده وارد نیست بجهت این که باید اسناد را بخواهند بعد از اینکه دادند بدیوان محاسبات آنها هم ثبت میکنند و عین آنها برای آنها میفرستند .

حاج آقا - بنده در اول فرمایشات و کبیر الرعایا عرضی ندارم جواب را مغیر محترم دادند ولی فرمایشی که شاهراده لسان الحکماء فرمودند باید ملتفت باشیم که طبیعت قانون را که نوشته میشود باید ملاحظه کرد در اول فصل حدود اداری باید نوشته شود مثلا اینجا حد دیوان محاسبات را باید همین بگیریم بعد وزراء را اگر آن چیزی را که شاهراده میفرمائید نمی نوشتم تکلیف وزراء را معین کرده بودیم تکلیف دیوان محاسبات را پس

تأویفی که يك ماده را نوشتم و بخواهیم تکلیف دیوان محاسبات را بنویسیم بدیهی است يك ماده ای که تکلیف طرفین را تعیین بکند در دیوان محاسبات نباید باشد و بکلی غلط است وقتی که ما يك چیزی را در ضمن ثابت کردیم که او حق مطالبه دارد هر چیزی را که دیوان محاسبات مطالبه کرد و زبر هم مجبور است که بدهد پس بنده عرض میکنم همین ماده کافی است .

رئیس - رأی می گیریم باصلاحی که شاهراده لسان الحکماء در ماده ۴۰ پیشنهاد کرده اند کسانی که تصویب می کنند قیام نمایند [کسی قیام نکرده با اکثریت رد شد] .

آقای سید حسین اردبیلی - بنده اصلاحی پیشنهاد می کنم که عوض لفظ بخواهد نوشته بشود و بخواهد بگیرد بجهت اینکه بنده هم می توانم بخواهم و دیوان محاسبات هم بخواهد از مأمورین بگیرد می تواند و این خودش صحیح است ولی اگر نوشته بشود که دیوان محاسبات می تواند در موقع لزوم نوشتهجات و اسناد را در بکند بقبیده بنده گویا وظیفه دیوان محاسبات بعمل نمی آید .

فهییم الملک - اینجا بنده يك عرضی دارم آقایان می فرمائید که همه کس حق دارد بنده چه حق دارم که اسناد و نوشتهجات راجع بکمیاب دولتی را از وزارتخانه بخواهم بفرمائید تا همین شود شما يك قانونی می نویسید که دیوان محاسبات حق دارد بخواهد بگیرد و این بسته برای مجلس است اگر تصویب شد آنوقت حق دارد والا حق ندارد منتم حق ندارم .

رئیس - رأی می گیریم بر ماده [۴۰] بطوریکه که در کمیسیون نوشته شده و رایورتن داده است کسانیکه تصویب می کنند قیام نمایند و عقب قیام نمودند و با اکثریت تصویب شد .

ماده ۳۷ لایحه وزیر - اگر دیوان محاسبات در ضمن اجرای وظائف خود قسمی در اجرای قوانین نظامنامه های ادارات دولتی مشاهده کند بوزارت خانه متبوعه آن اداره اخطار می نماید - کمیسیون عین این ماده را بعنوان ماده (۴۱) تصویب کرده بود .

حاجی سید ابراهیم - دیوان محاسبات فقط مشورلت او در مالیه دولت است از قبیل رسیدگی بحسابهای سابق و جمع کلیات نظارت بمبادیات مملکتی اما اینکه حق نظارت و تفتیش در کلیه ادارات دولتی و کلیه نظامنامه ها و ترتیب ادارات داشته باشد چه حقی بدیوان محاسبات داده نشده است از این جهت این عبارت را بنده بهیچوجه صحیح نمی دانم .

حاج عز الملک - لفظ وزارت مالیه گویا اشتباه شده است که نوشته نشده است و دیوان محاسبات البته حق دارد که در ادارات وزارت مالیه نظارت نماید پس اگر همان لفظ وزارت مالیه نوشته شود رفع اشکال خواهد شد .

مهرز الملک - بنده هم عرض میکنم که دیوان محاسبات حق ندارد در نظامنامه و ترتیب سایر ادارات نظارت و تفتیش نماید .

آقای میرزا مهر تقی قلیچان - این ماده را

در شور اولش چون حاضر بودم بخاطر دارم خیلی در آن مذاکره شده گمان می کنم که خیلی صحیح باشد بجهت اینکه اصل مطلب این است استدعا می کنم آقایان توجه بفرمائید که خوب ملتفت شوند مقصود از این ماده چیست مقصود این است که دیوان محاسبات در وقتی که مشغول بر رسیدگی محاسبات است مثلا می بیند که يك حواله ای نسبت به پیشکار مالیه یا از پیشکار مالیه قبض رسیدگی نسبت بیک مطلبی در می آید که یکی از قوانین نقض یعنی آن حواله و رسید برخلاف قانون شده است این است که اخطار می کند و این خیلی مطلب سر راستی است که اگر آقایان قدری دقت بفرمائید رفع اشکال خواهد شد بجهت اینکه ممکن است پیشکار مالیه در ضمن اینکه حواله می دهد به پیشکار دیگری حواله بدهد بقطعه ای که بان نقطه نباید حواله داده شود یا اینکه يك مطلبی است که راجع است بوزارت خارجه یا وزارت داخله که ممکن است در ضمن آن نقض در قانون بشود این است که در این موقع اطلاع میدهد بوزارت مالیه یا پیشکار مالیه یا در وزارتخانه ای که این امر راجع باو است که این مطلب برخلاف قانون واقع شده است و بواسطه آن نقض قانون شده است ازینهم هیچ مطلبی نیست در دفاع بیک حق نظری داشته است دیوان محاسبات در وقتی که مخالف قانونی را دیده است اخطار نماید و در این ماده بنده هیچ اشکالی تصور نمی کنم که موجب این باشد که تغییر و تبدیلی در آن داده شود و این را هم که فرمودند که کلمه وزارت مالیه نوشته شود گمان نمی کنم لازم باشد بجهت اینکه ممکن است در ضمن حوالجات وزارت مالیه يك نقض قانون خارجی دیده شود که لازم شود دیوان محاسبات آنرا اخطار نماید از زوجه همشور اول میشد در این ماده خیلی مذاکره شد و این مطلب جزء مسلمات شد دیگر نمی دانم که آقای مغیر چرا دفاع نکردند .

افتخار الواعظین - پس از آنکه کلمه وزارت مالیه نوشته شود رفع تمام این ایرادات خواهد شد و بدیهی است که اگر در بین تفتیش محاسبات و رسیدگی بان نقض مشاهده نمایند که راجع با اداره دیگری باشد حق آن هیئت است که بوزارت خانه متبوعه آن اداره اطلاع بدهد .

مهرز الملک - من مخالف با آقای سیدزاد مرتضی قلیچان در اینکه بگیرم دیوان محاسبات حق دارد در هر اداره ای که خلاف قانونی دید اخطار نماید هم چه چیزی در هیچ جا معلوم نیست هر هیئتی در حدود وظایف و حوزه مشورلت خودش میتواند اقتدار داشته باشد دیوان محاسبات وظیفه او این است که در آن حوزه اقتدار و مشورلتی که قانون برای او معین کرده است اگر نقض قانونی مشاهده کرد اخطار نماید و جلو گیری کند والا عموماً میشود این حق را بدیوان محاسبات داد که در تمام نظامنامه های وزارتخانه ها و ادارات آنها حق نظارت داشته باشند و اگر اینطور باشد دیوان محاسبات نباید گفت هیئت نظارت عالی که در تمام امور و ادارات مملکت حق تفتیش و رسیدگی دارد و بدیهی است که اینطور نیست و همانطور که گفته شد باید

کلمه وزارت مالیه اضافه شود والا دیوان محاسبات بموجب این ماده دارای يك حق بزرگی خواهد شد که مجلس شورای آن حق ندارد.

حاج شیخعلی - آقایان اشتباه می کنند که دیوان محاسبات فقط طرف است با وزارت مالیه در صورتیکه اینطور نیست دیوان محاسبات باید بحساب تمام وزارت خانهها رسیدگی کند و ممکن است که در حساب يك وزارتخانه در وقتی که بحساب او رسیدگی میکند يك نقض قانونی مشاهده کند در اینصورت چه میباید کرد که دیوان محاسبات حق داشته باشد آن نقض قانونی را اطلاع نماید.

آقا شیخ ابراهیم - اینکه میفرمایند هر گاه خلاف قانونی دید اخطار بکنند این نظارت نظارت نیست نظارت این است که حق تفتیش داشته باشد و مکلف باشد که رسیدگی بکند و بهینه که نقض قانون شده است یا نه و اینکه هر گاه این اداره مطلع شد که در فلان اداره يك نقض قانونی شده است حق داشته باشد اخطار نماید نظارت نیست اختصاص با این اداره هم ندارد هر اداری از ادارات دولتی که در يك اداره دیگر نقض قانونی مشاهده کرد حق دارد اخطار کند تفتیش و تفتیش هم نیست و عیب ندارد.

فهییم الملک - از این نقطه نظر که باید تمام ادارات دولتی این کار را بکنند و این مطالب کلیت داشته باشد لایحه دیوان محاسبات هم در تحت آن کلیت و عموم خواهد بود دیگر لازم نیست که نیست و حال اینکه مقصود از این ماده این است فقط دیوان محاسبات در حوزه و حدود خودش در ضمن اینکه تفتیش میکند اگر نقض قانونی در ادارات وزارت مالیه به بیند میتواند اخطار کند از اینجهت کلمه وزارت مالیه باید افزود شود تا اینکه دیوان محاسبات موافق قوانین و نظامنامه مدرن تفتیش و نظارت خودش که میکند این نکته را هم مدایت باشد و اگر نقض قانونی در ادارات وزارت مالیه دید اخطار نماید مجدداً ماده (۴۱) با اصلاح ذیل خوانده شد.

«وا کردیوان محاسبات در ضمن اجرای وظائف خود نقضی در اجرای قوانین و نظامنامه های ادارات دولتی راجع بوزارت مالیه مشاهده کند بوزارتخانه متبوعه آن اطلاع میداند.»

رئیس - رأی میگیریم بر ماده (۴۱) بطرفی که کمیسیون پیشنهاد کرده است با اصلاحی که بتقاضای مقرر کمیسیون شد - سانیکه موافقت نیام نمایند.

[اغلب قیام کردند و تصویب شد] ماده ۳۸ و ۳۹ پیشنهاد وزیر بهمارت ذیل فرات شد:

ماده ۳۸ - دیوان محاسبات در موقع تسلیم محاسبات صورت موادی را که بقید احتیاط ثبت کرده بصیغه صورت مشاورات مربوط بآن بهیئت رئیس مجلس شورای ملی پیشنهاد می کند.

ماده ۳۹ - علاوه بر وظایف مذکور اگر وظایف دیگری بواسطه قوانین موضوعه بدیوان محاسبات راجع شود اجراء خواهد گردان در ماده را کمیسیون

حذف کرده بود که اولی درجای خودش ذکر میشود و دومی قانونی نیست.

رئیس - رأی می گیریم بر اینورث کمیسیون که پیشنهاد کرده است ماده ۳۹ از قانون دیوان محاسبات حذف شود کسانیکه موافقت باین پیشنهاد قیام نمایند.

[اغلب قیام کردند و تصویب شد]

رئیس - بقیه شور در این قانون میماند برای جلسه آتی.

استغفا نامه آقای لواءالدوله از عضویت کمیسیون بهیارت ذیل خوانده شد

چون اعضاء کمیسیون بوجه اول باید اطلاعی از عمل مالیه داشته باشند و این بنده اطلاع کاملی ندارم لذا از عضویت کمیسیون بوجه استغفا میبمهم و متنبی است که آقای آقا میرزا رضا را که اولین خیر بصیر در مالیه میباشند بوض بنده عضویت کمیسیون بوجه انتخاب فرمایند چه این انتخاب صحیح بکمیسیون بوجه متبونی حاصل خواهد کرد

رئیس - چون اعضاء کمیسیون بوجه باید از شعب انتخاب شوند استغفا نامه آقای لواءالدوله باید بدان شعبه که ایشان را انتخاب کرده اند رجوع شود که در آنجا عوض ایشان را انتخاب نمایند - حالا چون يك جزء از دستور انتخاب کسراعضای کمیسیونها بود شروع با انتخاب آنها میشود - اول شروع میکنیم با انتخاب دوفتر برای کسرا اعضاء کمیسیون داخله - نامضا شد که اسامی اعضاء کمیسیون داخله و اشخاصی که در دو کمیسیون عضویت دارند و غیر قابل انتخابند خوانده شود.

معاضد الملک - اسامی اعضاء کمیسیون داخله: آقای نیرالسلطان. آقای آقا عبدالعسین. آقای حاج سید ابراهیم. آقای حاج شیخعلی. آقای افتخار الواعظین. آقای آقامیرزا رضاخان نایبی آقایانی کدر دو کمیسیون عضویت دارند: آقای لواءالدوله. آقای حاجی سید ابراهیم. آقای معز الملک. آقای نیرالسلطان. آقای حاج سید نصرالله. آقای حاج شیخ رئیس. آقای ممتاز الدوله. آقای ممتاز النجار. آقای آقا میرزا رضاخان نایبی. آقای وحید الملک. آقای تربیت آقای حسنعلیخان. آقای شیبانی. آقای حاج شیخعلی. آقای لسان الحکماء. آقای حاج عزالمالک. آقای آقا میرزا محمدصادق. آقای مؤمن الملک. آقای مشیرالدوله. آقای سلیمان میرزا. آقای آقا شیخ ابراهیم. آقای منیرالسلطان آقای دکتر علیخان. آقای بهجت. آقای آقا شیخعلی. آقای محمد هاشم میرزا. میرزا بانس خواهش می کنم که شش نفر با چهار نفر برای انتخاب کاندید شود که رأی های مختلف داده نشود و در کاندید هم باید ملاحظه شود که اشخاصی که مناسب هستند نوشته شود اوراق رأی برای انتخاب دوفتر کسرا اعضاء کمیسیون داخله توزیع و اخذ شد.

آقای حاج میرزا رضاخان بحکم قرمه آقای بهجت شیبانی آقای میرزا داود خان را برای استعراج آراء معین کرده که پس از اعضاء استعراج آنها مقرر شد که در خارج بشود.

رئیس - حالا بکنفر انتخاب می کنیم برای کسرا اعضاء کمیسیون نظام.

معاضد الملک - در ضمن اشخاصی که در دو کمیسیون عضویت دارند و غیر قابل انتخابند اسم آقای وحیدالملک خوانده شد حال اینکه ایشان از يك کمیسیون استغفا داده اند و فقط در يك کمیسیون عضویت دارند از اینجهت خواستم عرض کنم که ایشان هم قابل انتخابند.

رئیس - اسامی اعضاء کمیسیون نظام برای استحضار آقایان خوانده میشود و از قرار ذیل آقای معاضدالملک قرائت نموده آقای دکتر امیر خان آقای معز الملک. آقای لواء الدوله. آقای لسان الحکماء. آقای آدینه معبدخان.

آقای دکتر امیر خان - چون آقای مشیر حضور نظامی تحصیل کرده اند بنده میخواستم پیشنهاد کنم که ایشان را برای عضویت کمیسیون انتخاب نمایند (گفتند صحیح است) اوراق رأی توزیع و اخذ شده آقای حاجی میرزا رضا خان آقایان انتظام الحکماء. دکتر حیدر میرزا. آقا شیخ اسمعیل هشترود را برای استعراج بقرعه معین کرده اوراق رأی را احصاء نمودند.

رئیس - چون عده کافی نیست برای اخذ رأی بقیه انتخابات را برای جلسه آتی میکنیم دستور جلسه آتی که در روز سه شنبه خواهد بود انتخاب کسرا کمیسیونها - بقیه شور در قانون دیوان محاسبات است حالا مجلس برای بعضی مذاکرات خصوصی است.

[جلسه علنی تقریباً يك ساعت از شب گذشته ختم شد]

جلسه ۱۹۳
صورت مذاکرات یوم سه شنبه ۲۴
شهر ذی حجه الحرام ۱۳۲۵
مجلس دو ساعت و نیم قبل از غروب آفتاب ریاست آقای ذکاءالملک تشکیل شد صورت مجلس روز سه شنبه را آقای معاضدالملک قرائت نمود.

[غائبین جلسه قبل]
حسنعلیخان - آقا میرزا اسدالله خان دمخدا - سههار اعظم بدون اجازه.
حاج مصدق الممالک. کاشف. حاج محمد کریم خان با اجازه غایب آقای شیخ رضا حاجی وکیل الرعایا آقا سید حسین اردبیلی افتخار الواعظین. حاج آقا آقا شیخعلی. سردار اسدبوقه مقرر حاضر نشدند.

رئیس - در باب صورت مجلس اگر ملاحظاتی است که فرمایند.

ارباب کیه خسرو - در صورت مجلس قید شده است صورت استيضاح آقای معاضدالسلطنه خوانده شد و آن روز در باب تعیین وزراء مذاکره شد و قرار شد از طرف مجلس اطلاع داده شود و بعد از تعیین روز اطلاع بدهند زیرا آنچه را که ما می بینیم آنچه سؤال و استيضاح بهیئت رئیس داده می شود تعیین روز آن نمی شود و برای جواب حاضر نمی شوند در صورتیکه کسانی که سؤال یا استيضاح مینمایند برای این است که در موقع يك تکلیفی بران آن

کار معین شود و بدیهتانه این روزها از هر طرف اخباری میرسد که حقیقت هیچ حالی برای وکلا باقی نمی ماند از این جهت هر چه زودتر باید آن تکلیف آخری را برای وکلا معین نمایند.

آقای زامر قلیخان - بنده عرضم در باب استغفا آقای لواءالدوله بود که میخواستم عرض کنم ایشان استغفا خودشان را پس گرفتند.

منیرالسلطان - در جلسه سابق وزیر مالیه اینجا اظهاری کردند در باب معادن جنوب که هیئت وزرا عمل معادن جنوب را يك مبلغی قطع کرده اند که سالی ۲۵ را خود حاجی معین بردارد و بقیه اش را بدولت بدهد و از قراردادی که می شنویم بعضی از جزائر را که دارای معادن گوگرد و آهن و مس که تقریباً ده یا نوزده معز می شود امتیازش را ۹۹ ساله بحاجی معین می خواهند بدهند در صورتیکه این کار راجع به مجلس است و آن روز هم در مسئله راجع به ۲۵ درصد امتیاز کرده شد که بنده کمیسیون بوجه برد در ضمن راپورت کمیسیون به مجلس پیشنهاد شود مستقی میم که این را قرار بدهید به مجلس بیاید برای اینکه این کاری که راجع به مجلس است و همچنین امتیاز سایر معادنی را که می خواهند بدهند امتیاز قبیل معدن گوگرد و مس و آهن که بموجب قانون اساسی باید بتصویب مجلس باشد و مجلس آن امتیاز را بدهد والا صحیح نخواهد بود.

ارباب کیه خسرو - اینکه آقای منیرالسلطان اظهار می فرمایند چنان معلوم می شود يك اصلی از قانون اساسی تقریباً نقض شده است می خواهند معنی ندادند وزرا هر وقت بسک امتیازی را می خواهند بدهند بموجب قانون اساسی باید بمجلس بیاید و مجلس آن را تصویب نماید آنها هر چه خواهند ربطی بموضوع ندارد.

رئیس - از آقایانی که بجهة تنقیح قانون انتخابات از شعب انتخاب شده اند استغفا میکنند هر چه زودتر اگر هم ممکن است امروز يك جلسه ای بکنند و هیئت رئیس خود را معین کرده مشغول انتخاب شوند راپورت کمیسیون عرایض و مرخصی بهیارت ذیل قرائت شد:

جناب آقا میرزا احمد قزوینی نماینده محترم آذربایجان بواسطه مططل شدن در قزوین تقاضای یانزده روز علاوه از مرخصی نموده کمیسیون عرایض با اکثریت تقاضای ایشان را رد نمود ایضاً جناب ناصر الاسلام نماینده محترم گیلان تقاضای ۲۲ روز علاوه از مرخصی نموده و کمیسیون عرایض ایضاً با اکثریت تقاضای ایشان را رد نمود.

رئیس - حالا باید رأی بگیریم بر راپورت کمیسیون عرایض و مرخصی که در کرده اجازه آقایان آقا میرزا احمد و ناصر الاسلام را در اینخصوص اگر ملاحظاتی هست بفرمایند (اظهاری شد) پس رأی میگیریم - اول رأی میگیریم در باب مرخصی آقای میرزا احمد بر راپورت کمیسیون عرایض کسانیکه بار راپورت کمیسیون موافقت دارند قیام نمایند (اغلب قیام کردند)

رئیس - راپورت کمیسیون تصویب شد حالا رأی میگیریم در باب مرخصی آقای ناصر الاسلام که کمیسیون رد کرده است کسانیکه بار راپورت کمیسیون موافقت دارند قیام نمایند (اغلب قیام کردند)

رئیس - تصویب شد یعنی مرخصی ایشان رد شد.

معین السلطنه - بعد از صورت مجلس بنده اجازه خواستم از آقای رئیس که جواب آقای منیرالسلطان را عرض کنم و حالا اجازه دادند این است که عرض میکنم اولاً ایرادی که کردند راجع بصورت مجلس در راپورت نبود بلکه راجع بصورت مجلس سه روز قبل بود و دیگر اینکه اغلب در خارج اشتباه میکنند یعنی يك شخصی که يك حرفی را میزند گمان میکنند که آن عقیده مجلس است و این مطلب باید معروض معین شود که این عقیده مجلس نیست عقیده رأی مجلس این است که يك مطلبی بطرفی که نظامنامه داخلی معین میکند وارد مجلس بشود در مجلس مطرح مذاکره شده و با اکثریت رأی داده شود آنوقت آن يك چیزی است که میتوان گفت عقیده مجلس است غیر از این اظهار نماید عقیده مجلس نیست و آنروز هم که وزیر مالیه در اینجا اظهار کردند مخصوصاً چون بطریق معمولی وارد شده بود اجازه داده نشد که در این باب مذاکره شود باین معنی که مجلس در آن روز هیچوجه عقیده رأی خودش را در این خصوص اظهار نکرد و مخصوصاً ذکر شد که وزیر اگر لازم میدانند عقیده خود را کتباً پیشنهاد بمجلس کنند آنوقت مجلس هم عقیده خودش را در این باب اظهار کند شروع بشود در قانون دیوان محاسبات گردید.

ماده (۴۲) - کلمه احکام راجع به معاملات و امتیازات و تصویب مخارج و نصب و تعیین و ترفیع رتبه و نقل و تبدیل مأمورین دولتی که بموجب تولید خرج میشود و برقراری مواجبه مستوری و امثال آن که بر خزانه دولت تعین میشود باید تماماً در دیوان محاسبات ثبت و تسجیل گردد.

حاج سید ابراهیم - اینجا اختصاص میدهد احکام را بتصویب تعیین و ترفیع رتبه و از عزل ما هیچ اسمی نمی برد و حال اینکه بعضی از فرامین دولتی هست که راجع بعزل است و آنها هم تفاوت خرج و اداری خواهد بود یا تولید يك خرجی میکند یا اینکه تقلیل خرج میکنند و آنها را هم باید دیوان محاسبات اطلاع داشته باشد و اسناد راجع بآن باید در آنجا ثبت شود و این طوری که اینجا نوشته شده است احکامی را که راجع بعزل باشد یا موجب تقلیل مخارج بشود شامل تصویب پس باید از آنهام يك ذکر شود و همچنین کتوشته شود و اسنادیکه موجب تقلیل مخارج میشود کافی است.

فهییم الملک - احکامیکه باید بدیوان محاسبات برود و تسجیل شود برای آن است که تولید خرج میشود کسبیکه عزل میکنند يك مواجبه برای عزل که بار نمیدهند همچنین در مواردیکه تقلیل خرج میشود لازم نیست دیوان محاسبات امضاء بکنند این برای این است که آن خرجی که بر بوجه دولت که در عرض سال باید بموجب آن بوجه مصوبه مخارج بشنایند تعین میشود با اطلاع دیوان محاسبات باشد برای اینکه ممکن است مأمورین تغییر و تبدیلی پیدا بکنند مثل اینکه يك مأموری بسمت معاونت میرود بعد بسمت ریاست انتخاب میشود و بعد معاون دیگری برای او معین میشود اینها باید يك

تفاوت خرجی پیدا میکنند همچنین کلیه امتیازاتی که بموجب تولید خرج میشود باید دیوان محاسبات اطلاع داشته باشد و امضا بکنند اما آنچه احکامی که راجع بعزل است و آجتماعی که تقلیل مخارج میشود چون حواله لازم ندارد و تولید خرجی نیست و دیگر لازم نیست که دیوان محاسبات آن را ثبت یا تسجیل بکنند.

حاج سید ابراهیم - بنده هم میدانم که احکام عزل حواله لازم ندارد ولی بعد از آنکه گفتیم که دیوان محاسبات باید تفتیش و رسیدگی تمام حساب مالیه مملکت بکنند و در ضمن البته بحساب مخارج هم رسیدگی میکنند و چون برای نصب و ترفیع ذکر کرده است که باید احکام آن با اطلاع دیوان محاسبات باشد از این جهت باید از این هم ذكری بشود برای اینکه احکام عزل هم بنا میشود که موجب تفاوت خرج میشود و باید دیوان محاسبات مسبق باشد تا اینکه در موقع رسیدگی بحساب کل مالیه مملکت از تمام آنها مطلع باشد و همانطور که فرمودند ممکن است يك معاونی بسمت ریاست معین شود و این باید با اطلاع دیوان محاسبات باشد برای اینکه تولید خرج میشود همانطور هم اگر يك معاونی از شغل خود مفصل شده باشد باید دیوان محاسبات اطلاع داشته باشد که از چه روی بوده است و حکم عزلش را ثبت کند.

آقا شیخ ابراهیم - بنده هم عرضم بر این بود که دیوان محاسبات باید بدانند فلان شخص از فلان روز عزل شده است تا اینکه بتوانند بعد از عزل او يك ماه دیگر با بیشتر مواجبه و حقوق ادرا بخرج بیاورند.

فهییم الملک - اینها محتاج بيك فرمان و ترتیب علیحده نیست حالا مخارج اشخاص را ملاحظه نمی کنیم مخارج اساسیه را ملاحظه بکنید مثلاً میخواهند در اسفهان يك سر بازخانه بسازند آن سر بازخانه را از روزی که تصویب میشود که بسازند باید دیوان محاسبات هم مطلع باشد و امضا بکنند و بعد اگر نساخنند بگویند که نساختیم اگر چه اینهم راجع بتفتیش خود دیوان محاسبات است که در کلیه محاسبات تفتیش میکنند و بهر وسیله ای که هست کلیه مخارج را مطلع میشود که آن مخارجی که بحساب آمده است موقع خرج پیدا کرده است یا نکرده است.

بهجت - نباید مخیر کمیسیون اینقدر مقید باشد که هر ماده ای که از کمیسیون آمد بهمان طور بگذرد ما اگر بخواهیم صحیحاً از جمع و خرج مملکت اطلاع داشته باشیم میبایست از هر چیزی که موجب زیادی یا کمی مخارج است اطلاع داشته باشیم اگر این کلمه در آنجا نوشته شود نمیدانم چه ضرری خواهد داشت و اینهمه اصرار برای چیست.

فهییم الملک - بنده امراری ندارم ولی خواهش میکنم که آقایان هم يك ایرادی میکنند امرار نکنند که باید همانطور بگذرد برای اینکه پیش از وقت لابد در این باب دفت شده است در باب

تفصیل مخارج عرض کردم که برای اینکار هیچوقت از مجلس رای نمی‌خواهند این تپتی که در دیوان محاسبات میشود تا اینکه دیوان محاسبات از این مخارج مطلع باشد مجدداً ماده (۴۲) راپورت کمیسیون فرات شد

رئیس - رای میگیریم بر این ماده بطریقی که کمیسیون پیشنهاد کرده است کسانیکه موافقت قیام نمایند (اغلب قیام کردند و تصویب شد)

ماده (۴۱) پیشنهاد وزیر - چنانچه فرامین واحکام مذکور موجب ازبیدار مغارج باشد در صورتی که بشت وامضای دیوان محاسبات نرسد دیوان مذکور حق دارد در موقع تصفیه محاسبات ازبیدار مغارجی را که از آن بابت بودجه تعجب می‌شود بخرج منظور ندارد و مسئولیت اینکار راجع ادارای خواهد بود که احکام و قوانین صادره اداره خود را بجهت تسجیل بدیوان محاسبات نفرستاده است

کمیسیون اینطور پیشنهاد کرده بود

ماده (۴۳) - در صورتی که فرامین واحکام مذکور دیوان مذکور باید در موقع دادن راپورت سالیانه صورت علیحده‌ای هم از مغارجی که فرامین واحکام تسجیل نشده بودجه تعجب می‌نماید خارج نویسد و راپورت سالیانه منظم نماید

حاج سید ابراهیم - در پیشنهاد وزیر نوشته شده است که مسئولیت این کار راجع ادارای خواهد بود که احکام و فرامین صادره اداره خود را بجهت تسجیل بدیوان محاسبات نفرستاده است پیشنهاد وزیر تکلیف دیوان محاسبات را در این باب معلوم کرده است ولی در راپورت هیچ معنی نکرده است که دیوان محاسبات در این موارد چه می‌کند آیا حکم بصحت می‌کند یا این که رد می‌کند بمان جهت عرض می‌کنم که آن ماده را که وزیر پیشنهاد کرده است تامی است و این فقره آخری را که کمیسیون پیشنهاد کرده است که صورتی هم از آن مغارج بر راپورت سالیانه منظم نمایند هیچ نتیجه برای این تصور نمی‌نمایم جز این که ماده وزیر را مهمل می‌کند و تکلیف این جور مغارج و فرامین را مبهم می‌گذارد که آیا مردود است یا مقبول

فهیوم الملک - پیشنهاد وزیر تفاوتش با این ماده خیلی است در پیشنهاد وزیر در ماده پسر این طور منظور داشته اند که کلیه احکام و فرامین ام از این که تولید خرج بکنند یا نکنند باید بیاید بدیوان محاسبات ثبت شود در پیشنهاد کمیسیون این را محدود کردند که اسناد و احکامی که موجب تولید خرج می‌شود در دیوان محاسبات ثبت شود زیرا اگر امروز می‌خواهند يك نشان یا يك امتیازات دولتی بکسی بدهند لازم نیست که برسد در دیوان محاسبات و در این جا تسجیل شود فرامینی که لازم است بدیوان محاسبات برود فقط آگاهی است که تولید خرج می‌کند بعد در ماده بعد پیشنهاد وزیر شرحی برای این قسم از فرامین واحکام نوشته بودند که مسئولیت این قسم از فرامین واحکام راجع اداره است که آنها را بدیوان نفرستاده است این را

هم کمیسیون رد کرد برای این که این يك چیز واضع بود که محتاج بنوشتن در قانون نبود معلوم است فرامینی که در وزارت قواید عامه صادر شده است و تولید يك مغارجی کرده است هیچ وقت وزارت داخله مسئول آن نخواهد بود علاوه بر این در قانون محاسبات عمومی هم در خصوص مغارج فوق العاده و متضمنه ذکری شده است که مسئولیت آن با همان وزیر است که آن مغارج را کرده است و با وجود این دیگر محتاج بذکر نبود ولی در لایحه وزیر خواسته بودند آن مطالبی را که در ماده پیش‌نوشته بودند يك قدری در ماده بعد تشریح و توضیح نمایند که تکلیف این قسم احکام و فرامین چیست

معز الملک - بمقیده بنده این دو ماده با هم يك نوع مقایرتی دارند بجهت این که در ماده ۴۱ پیشنهاد وزیر نوشته شده است که دیوان محاسبات حق دارد در موقع تصفیه و رسیدگی این قسم مغارج را نیز برد و در راپورت کمیسیون يك چیز دیگر می‌گوید که دیوان محاسبات يك صورت از آن مغارج جدا گانه بر داشته و بر راپورت سالیانه ضمیمه بنمایند و به عقیده بنده ماده پیشنهادی وزیر بهتر است بجهت این که ماده ۴۳ راپورت کمیسیون در واقع سست می‌کند ماده ۴۲ خودش را بجهت این که در ماده ۴۲ گفته است که تمام فرامینی که موجب ایجاد شرحی شود باید در دیوان محاسبات باشد این يك حکمی بود قطعی و گذشت حالا ما اگر در ماده بعدش بگوئیم که مغارجی که موجب فرامین ثبت نشده در دیوان محاسبات تولید شده است صورت آن را بر راپورت سالیانه منضم می‌نمایند مفهوم این ماده این است که ممکن است فرامینی باشد که تولید خرج نمایند و در دیوان محاسبات ثبت نشده باشد این ماده ۴۳ بمقیده بنده ماده ۴۲ را مترادف میکند و همان طوری که آقای حاج سید ابراهیم فرمودند نتیجه نخواهد داشت

فهیوم الملک - کلیه تصویب خرج با مجلس است نه با دیوان محاسبات و این در پیشنهاد وزیر نوشته شده است این ماده حق میدهد بدیوان محاسبات که يك خرجی را بتواند رد کند در حالتی که این کار از وظایف مختصه مجلس است عموماً فرامینی که وزراء می‌نویسند برای مغارجی است که در مجلس تصویب میشود حالا دیوان محاسبات ممکن است نظریاتی پیدا کند شرایط امتناع را در يك ماده دیگری ذکر کرده اند لکن فرامینی هم هست که آنها را بدیوان محاسبات اصلاً نمی‌برند در این ماده تکلیف این قسم مغارج را معین میکنند که دیوان محاسبات می‌تواند آنها را رد کند در صورتی که از دارای حق نیست دیوان محاسبات هم بقدر حق دارد که تفتیش بکند و نتیجه تفتیش و رسیدگی خود را بتوسط وزیر مالیه بمجلس پیشنهاد بکند تا اینکه مجلس حکم قطعی آخری را در این خصوص بدهد و اگر در موقع رسیدگی وقتی که دیوان محاسبات ملاحظه میکند که این مغارجی که شده است مجلس تصویب کرده و در بودجه قید شده است یا غیر دید

بعضی مغارج شده است که يك عنوانی داشته اند که نتوانسته اند بتسجیل دیوان محاسبات برسانند یعنی وزارت مالیه یا یکی از مأمورین و پیشکاران مانی داشتند که نتوانستند بدیوان محاسبات بفرستند دیوان محاسبات یا غیر آن نمی‌تواند آن مغارج را رد کند بلکه آن چیز را که دیوان محاسبات موافق این ماده که کمیسیون پیشنهاد کرده است حق دارد اینست که فقط يك صورتی از این قسم مغارج یا کتویس کرده ضمیمه راپورت سالیانه نماید و الا نمیتوان يك حق خیلی فوق العاده بدیوان محاسبات داد که يك مغارج مصوبه در مجلس را یا مغارج لازمه را رد کند و قبول ننماید نهایت حتی که می‌توان برای او فرض کرد اینست که آن فرامینی که بشت او نرسیده است نمی‌تواند اجرا قبول یازد کند دیگر بیش از این نمی‌توان حق داد بدیوان محاسبات که اختیار داشته باشد يك خرجی را که فرضاً لازم بوده است و شده است رد کند

حاجی سید ابراهیم - بنده در اینمادی که مذاکره میشود خیلی اصرار دارم که بفهمم تا اینکه بدانم بچه رای منبهم و هیچ اصراری ندارم در اینکه هر چه گفتیم همانست و صحیح است و خواهش دارم که مغیر محترم فرمایند که بفهمم مثلا در ضمن بیان اولشان می‌فرمایند که مسئول فرامین صادره وارده وزارت فرموده اند وزارت داخله نیست هیچکس هیچ حرفی نمی‌زند میگویند این مطالب خیلی واضح است عرض می‌کنم خیلی از مطالب واضحی است که ما باید در قانون بنویسیم و بر سبیل اجمال برای تذکار این ماده را میخوانم میگویند که چنانچه فرامین واحکامات مذکور موجب ازبیدار مغارج باشد در صورتی که به ثبت و امضاء دیوان محاسبات نرسد دیوان مذکور حق دارد در موقع تصفیه محاسبات ازبیدار مغارجی را که از آن موافق با آن وظایفی است که ما برای دیوان محاسبات قرار داده‌ایم بجهت اینکه کلام در وظایف دیوان محاسبات است که این مغارج را حکمش را میکنند و چون تسجیل نشده است رد میکنند و اینطوری که کمیسیون پیشنهاد کرده است بنده عرض میکنم پس لازم نیست که احکام بدیوان محاسبات برود و تسجیل شود البته می‌گویند باید فرامینی که صادر می‌شود بدیوان محاسبات برود و در اینجا تسجیل شود برای اینکه خارج از اطلاع دیوان محاسبات نباشد و در موقع رسیدگی بحساب خودش یکسند محکمی شود و اگر فرامینی هم هست که نتوانسته اند بشت دیوان محاسبات برسانند برای آنها هم باید يك تکلیفی معین کرد و این ماده نظر دارد بآن توانی که عمداً بدیوان محاسبات فرستاده شده است که باید بگوئیم دیوان محاسبات حق دارد در موقع رسیدگی آنها را قبول نکند و رد نماید ولی اینکه بگوئیم که دیوان محاسبات یک صورتی از این قسم مغارج برداشته خارج نویسد میکند این است که دیوان محاسبات فقط کار يك مملکتی را باید بکند که صورتی از این قسم مغارج باید یا کتویس نماید یا بگوئیم که دیوان محاسبات حق دارد که در موقع رسیدگی بحساب این قسم مغارج

را که تسجیل نشده است رد یا قبول کند نه اینکه مشکوک بگذاریم و بگوئیم یک صورتی از آنها بر می‌دارد و راپورت سالیانه ضمیمه میکند و تکلیفی قطعاً برای دیوان محاسبات معین نکنیم اینطاب بمقیده بنده بیشتر باعث خرابی کار می‌شود و سبب بی نظمی کار خواهد شد این است که بنده تصور می‌کنم ماده پیشنهادی را خیلی خوب است برای اینکه تکلیف دیوان محاسبات را تعیین بنماید ولی در راپورت کمیسیون پیشنهاد کرده است یک صورتی از آنها بردارد پیشنهاد کند **حاج آقا** - اگر آقایان در عنوان این ماده و همچنین در آن فصلی که در قانون محاسبات عمومی و وظایف وزارت دیوان محاسبات نوشته شد درست تأمل بکنند میدانند که هیچ اشکالی ندارد هیچ حق ندهند بدیوان محاسبات که بکند مغارجی را که وزیر بمسئولیت خود کرده است رد یا قبول نمایند برای اینکه اولاً در این فصل دوم نوشته میشود در تفتیش مغارج و بموجب این عنوان دیوان محاسبات فقط حق تفتیش دارد در مغارج و در آن بودجه ای که از مجلس گذشته است و آن یک میزان کلی است برای او در مقام تفتیش و غیر از این حق دیگری ندارد دیوان محاسبات فقط باید موازنه بکند مغارجی را که از طرف وزیر پیشنهاد شده است با آن مغارجی که از مجلس گذشته و تصویب شده است و در قانون محاسبات عمومی گفته شده که تمام مواجعات و زرا باید به امضاء دیوان محاسبات برسد پس در مقام تفتیش خرج و حواله وزراء دیوان محاسبات باید مراقبت داشته باشد که زیادتر از بودجه تصویب شده مجلس شورایی نباشد و دیگر زیادتر از این را حق ندارد قبول بکند و هم چنین اگر حواله زیادتر از بودجه تصویب شده باشد حق ندارد امضاء بکند ولی اگر يك چیزی از بودجه گذشته باشد و در مقام صدور فرمان يك مدیر یا يك رئیس فقط فرمانش را نیاوردند که در دیوان محاسبات ثبت شود و در بودجه منصب و حقوق آن شخص معین شده باشد دیوان محاسبات حق ندارد که آن را رد نماید بلکه باید تصویب نماید پس میزان تفتیش دیوان محاسبات همان بودجه تصویب شده در مجلس شورای ملی است و اگر مادر این موقع حق بدیوان بدیوان محاسبات که چون فرمانش در آنجا ثبت نشده است آن خرج را رد بکنند این بمقیده بنده صحیح نیست برای اینکه آن خرج اگر در بودجه تصویب نشده است که او حق ثبت و تسجیل را ندارد و اگر در بودجه تصویب شده است که باید امضاء بکند و حق ندارد که رد نماید این است که این قسم مغارجی که در بودجه تصویب نشده و دیوان محاسبات حق امضاء آن را نداشته است در این ماده این تکلیف را معین کرده است که صورتی از آنها بردارد و بر راپورت سالیانه ضمیمه نماید والا رد یا قبول آن بسته به رای مجلس شورایی است و تصور می‌کنم که هیچ اشکالی نداشته باشد در اینکه پیشنهاد وزیر را باید رد کنیم و در راپورت کمیسیون رای بدیوان برای اینکه آن چیزی را که کمیسیون پیشنهاد کرده است خارج از وظایف دیوان محاسبات است در کمیسیون هم در این خصوص مذاکرات خیلی شد بالاخره نتیجه این شد که اینطور نوشته شود

رئیس - مذاکرات در این ماده بقدر کافی شده است حالا در این خصوص رای میگیریم

فهیوم الملک - يك مرتبه دیگر خوانده شود (مجدداً قرائت شد)

فهیوم الملک - بعد از خارج نویس نوشته شود بلائحه قانونی تفریح بودجه و راپورت سالیانه تا آخر ماده

مرتبه دیگر ماده ۴۳ با اصلاح ذیل خوانده شد

ماده ۴۳ - در صورتیکه فرامین واحکام مذکور در ماده فوق در دیوان محاسبات تسجیل نشده باشد دیوان باید در موقع دادن راپورت سالیانه صورت علیحده‌ای هم از مغارجی که فرامین واحکام تسجیل نشده بودجه تعجب می‌نماید خارج نویسد و بلائحه قانونی تفریح بودجه و راپورت سالیانه منظم نماید

رئیس - حالا رای میگیریم بر ماده ۴۳ بطریقی که کمیسیون پیشنهاد کرده است با اصلاحی که شده است کسانیکه این ماده را تصویب میکنند قیام نمایند (اغلب قیام کردند و با اکثریت تصویب شد)

ماده ۳۴ لایحه وزیر بمبارت ذیل قرائت شد: هر گاه دیوان محاسبات بعضی اسناد واحکامی که باو پیشنهاد میشود پس از مذاکره از امضاء و تصدیق امتناع نماید صورت مذاکرات خود را بتوسط رئیس کل وزارتخانه که مرجع آنهاست ارسال میدارد در صورتیکه وزارتخانه مذکور بملاحظات دیوان محاسبات متقاعد نشد باید صورت مذکور را بمجلس وزراء پیشنهاد کند و هر گاه مجلس مزبور هم مقصود وزارت ذی نفع را تصویب نماید بدیوان محاسبات تکلیف میکنند که در این باب تجدید نظری نماید و در این صورت نیز اگر دیوان محاسبات بمقیده اولیه خود باقی بماند اسناد مختلف قبه را ثبت و با [قید احتیاط] امضاء می‌نمایند

ماده ۴۴ راپورت کمیسیون بمبارت ذیل قرائت شد:

ماده ۴۴ - هر گاه دیوان محاسبات در یکی از احکام و فرامین که باو پیشنهاد میشود تپایی یا فائوین و نظامات موضوعه ملاحظه نماید پس از مذاکره از ثبت آن امتناع کرده ودلائل خود را بتوسط رئیس کل وزارتخانه ای که مرجع آنهاست ارسال می‌دارد در صورتیکه وزارتخانه مذکور بدلائل دیوان محاسبات متقاعد نشد باید صورت مزبور را به مجلس وزراء پیشنهاد کند و هر گاه مجلس وزراء هم مقصود وزارت ذی نفع را تصویب نماید در آن تجدید نظر کند و در این صورت اگر دیوان محاسبات بمقیده اولیه خود باقی بماند احکام یا فرامین را با قید احتیاط تسجیل نموده و بلافاصله راپورت آنرا به مجلس شورای ملی تقدیم می‌دارد

حاج سید ابراهیم - گو باین جا کمیسیون فرق مابین ثبت و تسجیل نگذاشته است که تسجیل از سجل بمعنی امضاء کردن است که معنی حکم کردن باشد یا اینکه تسجیل بمعنی ثبت کردن است که آن فقط نوشتن است امضاء کردن نیست و کمیسیون

فرق بین این دو معنی نگذاشته است پس در آنجا که نوشته است از ثبت آن امتناع کرده باید بنویسد از تسجیل آن امتناع کرده بجهت اینکه ثبت دلیل صحت و امضاء نمی‌شود پس باید بنویسد امضاء کرد در این عبارت آخر هم که می‌نویسد احتیاطاً تسجیل کرد معلوم است که در آنجا تسجیل را می‌نویسد مقصودش امضاء و حکم نیست بجهت اینکه امضای احتیاطی کند میشود مقصودش ثبت است پس نباید بنویسد ثبت کرد فرض اینست که طوری نشود که عبارت قانونی فلفط بشود بجهت اینکه کسیکه فی الجمله سواد عربیتی داشته باشد اینطور عبارت نمی‌نویسد

فهیوم الملک - اگر قدری ملاحظه فرمائید تصدیق خواهد فرمود اگر کمیسیون ملتفت شده است که تسجیل هم به معنی ثبت و هم به معنی امضاء استعمال شده است به همین جهت هم کمیسیون در ماده ۴۲ گفت ثبت و تسجیل بکنند اینجا هم همین طور نوشته است هم ثبت می‌شود هم تسجیل میشود

رئیس ملاحظه دیگری نیست پس حالا رای میگیریم بر ماده ۴۴ راپورت کمیسیون کسانی که تصویب میکنند قیام نمایند - اکثریت حاصل شد

ماده ۳۵ لایحه وزیر بمبارت ذیل قرائت شد: ماده ۳۵ - مسئولیت وزرا بواسطه تسجیل و تصدیق دیوان محاسبات مرتفع نمی‌شود

ماده ۴۵ راپورت کمیسیون نیز بمبارت ذیل قرائت شد:

ماده ۴۵ - مسئولیت وزرا با تسجیل و تصدیق دیوان محاسبات مرتفع نمی‌شود

فهیوم الملک - آن کلمه تصدیق را در اینجا حذف باید کرد فقط با تسجیل محاسبات کافی است صحبت تصدیق در اینجا هیچ نیست تصدیق را در حساب گذشته میکنند

کاشف - بنده کلیتاً این ماده ۴۵ کمیسیون را زائد میدانم چون مسئولیت وزرا مرتفع نمیشود هرگز بموجب قانون اساسی همیشه مسئولیت دارند و نوشتن این ماده را در اینجا بنده صلاح میدانم بجهت اینکه این ماده میرساند که وزراء در يك مورد مسئول نیستند که در این قید شده است مسئولیت وزراء باین جهت بنده این را زائد میدانم

فهیوم الملک - ما وقتیکه اینجا شرط کردیم که مسئولیت وزراء با تسجیل دیوان محاسبات احکام و فرامین را مرتفع نمیشود معنی این است که آنها در سایر موارد مسئولیت ندارند این يك مطلبی است فوق العاده که باید گفت هر چه هم که دیوان محاسبات در فرامین واحکام مراعات ترتیب قانونی را نمایند مسئولیت وزراء مرتفع نمیشود و نمی‌توانیم بگوئیم که تصدیق و تسجیل دیوان محاسبات رفع مسئولیت کرده است

رئیس - رای میگیریم بر ماده (۴۵) راپورت کمیسیون کسانی که موافقت با راپورت کمیسیون با حذف لفظ تصدیق قیام نمایند - به اکثریت تصویب شد

ماده ۴۲ وزیر بمبارت ذیل قرائت شد:

حوالجات و ابلاغات راجعه برداخت وجوه باید بضمیمه اسناد مشتمل آن برای تسجیل و تصدیق بدیوان محاسبات پیشنهاد شود

ماده ۴۶ - - - - - حوالجات مستقیم و اعتباری باید بضمیمه اسناد آن بدیوان محاسبات ارائه و حواله مزبور به تسجیل شود موافقی را که حوالجات بعد از تأدیبه باید تسجیل شود قانون معین خواهد نمود.

رئیس - - - - - ملاحظه ای نیست رای می گیریم بر ماده ۴۶ موافق رایورت کمیسیون کسانیکه تصویب میکنند قیام نمایند - به اکثریت تصویب شده.

ماده (۴۳) لایحه وزیر به عبارت ذیل قرائت شد دیوان محاسبات باید مستقیماً بتوسط نمایندگان گانی که ممکن است در نقاط مختلفه داشته باشد بتوسط اداره تفتیش یا بتوسط سایر مأمورین دولتی در خارج دولتی تفتیشات لازم بعمل آورد.

پیشنهاد کمیسیون به عبارت ذیل قرائت شد ماده ۴۷ - دیوان محاسبات متواتر که در سرگز مستقیماً در ایالات و ولایات بتوسط انجمن ها یا مأمورین محلی و بتوسط اداره تفتیش پس از اینکه اداره مزبوره قانوناً برقرار شود در خارج دولتی تفتیشات لازم بعمل آورد.

کاشف - در پیشنهاد وزیر نوشته شده است دیوان محاسبات مستقیماً بتوسط نمایندگان گانی که ممکن است در نقاط مختلفه داشته باشد لفظ ممکن است هیچ مناسبت ندارد اگر با مراتب دیگر ممکن است کدام است باید نمایندگان گانی در نقاط مختلفه داشته باشد

مرتضی قلیخان - پس از اینکه باید اداره تفتیش قانونی تشکیل شود دیگر لازم نیست ما اینجا فید کنیم بجهت اینکه وقتی آن اداره قانونی تشکیل میشود که قانونش در مجلس آمده باشد و گذشته باشد بعد از آنکه قانون آن باید بیاید و بگذرد دیگر چه لزوم دارد که ما در اینجا فید کنیم.

فهییم الملک - این يك احتیاطی است که بعمل آورده ایم بجهت اینکه اگر فقط میگفتیم بهمه تفتیش است ممکن بود که يك اداره مفصلی بواسطه همین دو کلمه فردا تشکیل شود و اساس این راهم ندانیم مبنی بر چه قانونیست ولی اداره تفتیش مالیه که یکی از ادارات معظم است باید تأسیس شود بر تریب قانونی و قانون آن را باید مجلس تصویب نماید حالا اینکه اینجا فید شده است که بوسیله اداره تفتیش بشود وقتیکه اداره تفتیش تشکیل شد آنوقت شروع نمایند و الا حالا بواسطه يك کلمه اداره تفتیش بودن این راستند قرار میدهند که باید يك اداره تفتیش باشد و این اداره را آنوقت فوری تأسیس خواهند کرد.

حاجی سید ابراهیم - در اینجا که مینویسد مأمورین محلی مراد امور مخصوص دیوان محاسبات است یا مطلق مأمورین دولتی است اگر مراد مأمورین دیوان محاسبات است خوب است نوشته شود بتوسط مأمورین مخصوص اگر مراد مطلق مأمورین دولتی است که بنده این را صحیح میدانم پس چون مأمورین دولتی اهم از مأمورین دیوان محاسبات و سایر مأمورین دولت است خوب است طوری نوشته شود که واضح باشد.

کاشف - این کلمه مطلق مأمورین را بنده صحیح نمی دانم بجهت اینکه ممکن است مأمور دولتی در يك جا خود حکومت آنجا باشد در این صورت چطور او می تواند تفتیش در عدل خودش بکنند پس

این قلم است باید معین شود مأمورین تفتیش یا مأمورین مالیه فرض این است که معین باشد.

فهییم الملک - - - - - بنده عرض می کنم فقط لفظ انجمن نباید حذف شود آن خیلی لازم است باشد.

معزز الملک - - - - - بنده عرض می کنم در صورتیکه يك هیئت تفتیشیه خواهد بود و يك اداره تفتیش تشکیل خواهد شد در این صورت عوض اینکه ما

اسباب تسهیل کار را فراهم کنیم نباید اسباب زحمت دیگری تولید کنیم و این کلمه انجمن های ولایاتی و ایالتی را من زائد می دانم و گمان می کنم اسباب زحمت شود و تصور می کنم کلمه انجمن ها را حذف کنند بهتر باشد.

فهییم الملک - ملاحظه فرمائید در مدتی که این اداره تفتیش قانونی تشکیل نشده است چه باید بکنند باز از هر جهت این عمل را راجع بانجمنها نمایند بهتر است و آنها بهتر از همه کس میتوانند که این تفتیش را بعمل بیاورند.

ارباب کیخسرو - بنده این کلمه [لازمه را] زیادی می دانم مسلم است تفتیش لزوم پیدا کرده است که می کنند.

مرتضی قلیخان - در صورتی هم که احتیاطی که آقای معیر آقای فهییم الملک فرمودند بشود باز بنده این عبارت را اینطور لازم نمی دانم پس خوب است نوشته شود و با بتوسط اداره تفتیش که قانوناً معین میشود با اعتبار ممکن است رفع آن معذور بشود

حاج آقا - بنده لازم می دانم برای رفع اشتباه بعضی آقایان عرض بکنم لفظ انجمن ها و لفظ مأمورین محلی هر دو لازم است بجهت اینکه عرض خواهم کرد اول اینکه تفتیش در امور مالیه از طرف دیوان محاسبات خیلی خوب میشود تصور کرد که

بتوسط مأمورین محلی باشد فقط تفتیش راجع بعمل آنها بیکه خودشان هم متصدی عمل مالیه هستند ممکن است بتوسط مأمورین دیگری تفتیش شود پس نباید استعجاب کرد که چطور بواسطه مأمورین محلی تفتیش در امور مالیه میشود کرد در صورتیکه خود آن مأمورین محلی طرف حساب مالیه و متصدی امر مالیه هستند ممکن است تفتیش بدست همان مأمورین بعمل بیاید و تفتیش امور راجعه با آنها بدست دیگری بعمل می آید و اگر وقتی خواستیم که يك وقتی از ادارات دولتی هم تجاوز کنیم و يك هیئت دیگری را معین کنیم برای تفتیش آنوقت هم نوشته اند که میتواند دیوان محاسبات بهمان انجمن های ایالتی و ولایاتی که در ولایات هستند رجوع نماید که آنها تفتیش نمایند و اینکه فید کرده اند بجهت اینکه دیوان محاسبات مأموری که معین می کند از برای تفتیش مأموری باشد که آن مأمورین دیگر دولت یعنی مأمورین مالیه نتوانند بگریزند ما مطمئناً با آنها نداریم و انجمن های ولایات طرف اطمینان هستند آنها چنین اظهاری در حق آنها نمی توانند بنمایند بواسطه اینکه نبینند بطوریکه عنوان غیر قانونی يك کسی را دیوان محاسبات بگوید برود حساب فلان مأمور دولتی را تفتیش بنماید این خیلی اسباب تولید اشکال خواهد شد پس مأمورین دولتی مخصوصاً تا مومنی که حتی برای مأمورین و مفتیشین معین نیست ولی وقتیکه معتمد ولایت هستند بر حسب رسمیت آن مقام را می پذیرند

و اسباب اشکال نشود پس هر دو باید باشد اما اظهاری که آقای آقا میرزا مرتضی قلیخان فرمودند خوب است خودشان هر طوری بنظرشان میرسد عبارت را اصلاح نمایند.

بهجت - بنده این ماده چندین جایش محتاج اصلاح است اولاً لفظ انجمن ها عام است شامل انجمن های بلدی هم میشود با این واسطه

ایالتی و ولایاتی باید نوشته شود چون انجمن های بلدی هم انجمن ملی هستند اما قانون این حق را به آنها نداده است و چون تفتیش می تواند يك شعبه تفتیش تشکیل بکند و ولایات و ایالات بفرستد و چون انجمن های ایالتی و ولایاتی حق تفتیش در مالیه دارند باین جهت می توانند از طرف دیوان محاسبات تفتیش در امور مالیه محلی بنمایند و اشتباه نشود که ما يك اداره تفتیش قانونی نداریم و حق نداده اند آقایان امضای کمیسیون که خود وزارت خانه يك اداره تفتیش برقرار کنند لهذا لازم دانسته اند که فید میکنند بعد از آنکه اداره تفتیش بر قرار شود عرض می کنم يك وقت لازم شود در ادارات دولتی از قبیل گمرک و پست و غیره تفتیش بشود آنوقت معایب عبارت این می شود که با ترتیب دادن يك اداره تفتیش قانونی می توانند تفتیش نمایند و بمقیده بنده همین قدر لازم است که اداره تفتیش اصفا شود دیگر لفظ قانونی هم لازم نیست برای اینکه معلوم است اداره تفتیش قانونیست و در آن عبارت آخرش هم لازم است يك کلمه اضافه شود که در خارج و عایدات دولتی.

فهییم الملک - این جمله اول را میتوانیم بگوئیم که در مرکز بتوسط شعبه مرکزی و در ایالات و ولایات بتوسط انجمن های ایالتی و ولایاتی یا مأمورین محلی و در خصوص اداره تفتیش هم همین طوریکه آقایان فرمودند بمقیده بنده اگر دو سه کلمه اضافه شود و واضح تر نوشته شود بهتر باشد اما آنچه فرمودید در باب عایدات است ترتیب عایدات و نظارت آن بعد می آید ربطی باین موضوع ندارد.

ادیب التجار - اینجا که می نویسند بتوسط انجمن ها یا مأمورین یا اداره تفتیش این عبارت معنی این است که یکی از آنها که كافی است و لازم باین نیست که آن دیگری تفتیش نماید مثلا اگر مأمورین تفتیش کردند دیگر انجمن نمی تواند تفتیش نماید بنده عرض می کنم که اداره تفتیش قانونی انجمن های ایالتی و ولایاتی است که هیئت منتخب ملت است مقصود این است که تفتیش مأمورین محلی مکفی نیست بدون انجمن های ایالتی و ولایاتی.

کاشف - اینکه بنده عرض کردم که لفظ باید بالفظ ممکن است مناسبت ندارد باید ممکن است برداشته شود و لفظ نماینده نوشته شود در همین دیگر در این صورت در این جا توضیح لازم ندارد لفظ از بوجه معارج ضرری ندارد نوشته شده

کاشف - اگر این موادی که مهم نوشته شده است خصوصاً این ماده ۴۸ را مربوط می گرداند

طور نیست این کاری است که اگر بخواهند بکنند می توانند بتوسط یکی از اینها تفتیش بکنند این يك شقی است که در قانون مینویسد دیوان محاسبات می تواند بتوسط انجمن ایالتی و ولایاتی و بلدی مثلا این کار را بکنند.

رئیس - رای میگیریم بر ماده ۴۷ پیشنهاد کمیسیون کسانیکه تصویب میکنند قیام نمایند - با اکثریت تصویب شده.

ماده ۴۸ - دیوان محاسبات باید مراقب باشد که مضارح از بوجه مصوبه تجاوز نکند و انتقالات غیر قانونی در آن بعمل نیاید و تأدیبه و جوبه بر وفق قوانین و نظامات مقرر باشد.

رئیس - رای میگیریم بر اصل ۴۸ بطوریکه قرائت شد کسانیکه تصویب میکنند قیام نمایند (با اکثریت تصویب شد).

ماده ۴۹ - دیوان محاسبات باید مراقب باشد که مضارح از بوجه مصوبه تجاوز نکند و انتقالات غیر قانونی بعمل نیاید و تأدیبه و جوبه بر وفق قوانین و نظامات مقرر باشد.

حاج سید ابراهیم - در این پیشنهاد وزیر يك تکلیفی که علاوه بر تکلیف وزیر برای دیوان محاسبات معین کرده این است که خود دیوان محاسبات بر خلاف قانون امضاء ننماید و در این جا آمده است بر گردانیده ولایحه وزیر بهتر است خود امضاء کردنش هم موافق قانون باید باشد.

افتخار الواعظین - بنده يك کلمه لازم می دانم زیاده شود که انتقالات غیر قانونی از فصلی بفصلی یا از مادامی ماده دیگر بعمل نیاید.

فهییم الملک - هیچ مقصود از این ماده که این جا نوشته شده است این نیست و تصور فرمائید که این طور که می فرمائید معنی آن چه خواهد شد دیوان محاسبات بر خلاف قانون امضاء نمایند معلوم است دیوان محاسبات معارج تصویب شده را امضاء می کند چیزی که در مجلس تصویب شده است که او امضاء نخواهد کرد این جا مقصود این بوده است که بر خلاف قانون امضاء نکنند مقصود این بوده است که از مقدار بوجه مصوبه تجاوز نکنند انتقالات غیر قانونی هم بعمل نیاید.

حاج آقا - اگر چه بنده در این ماده موافقم ولی گویا به بعضی از آقایان سوء تفاهم شده است و جاهم دارد بجهت این که قدری عبارت مندرج است که درست معنی مفهوم نمی شود مراد از انتقالات غیر قانونی انتقال موادی است که تصویب شده است که معارج آنها از ماده ای ماده دیگری انتقال بدهد لکن لازم است قدری واضح تر نوشته شود که تا با انتقالات املاک دولت مشتبه نشود.

فهییم الملک - این مسئله راجع بخارج است زاین توضیحی که می فرمایند در قانون محاسبات عمومی يك توضیحی از برای او نوشته شده است دیگر در این صورت در این جا توضیح لازم ندارد لفظ از بوجه معارج ضرری ندارد نوشته شده

کاشف - اگر این موادی که مهم نوشته شده است خصوصاً این ماده ۴۸ را مربوط می گرداند

طور نیست این کاری است که اگر بخواهند بکنند می توانند بتوسط یکی از اینها تفتیش بکنند این يك شقی است که در قانون مینویسد دیوان محاسبات می تواند بتوسط انجمن ایالتی و ولایاتی و بلدی مثلا این کار را بکنند.

ماده ۴۸ - دیوان محاسبات باید مراقب باشد که مضارح از بوجه مصوبه تجاوز نکند و انتقالات غیر قانونی در آن بعمل نیاید و تأدیبه و جوبه بر وفق قوانین و نظامات مقرر باشد.

رئیس - رای میگیریم بر اصل ۴۸ بطوریکه قرائت شد کسانیکه تصویب میکنند قیام نمایند (با اکثریت تصویب شد).

ماده ۴۹ - دیوان محاسبات باید مراقب باشد که مضارح از بوجه مصوبه تجاوز نکند و انتقالات غیر قانونی در آن بعمل نیاید و تأدیبه و جوبه بر وفق قوانین و نظامات مقرر باشد.

حاج سید ابراهیم - بنده اینجا فقط يك اشکال حرفی دارم و عرض می کنم این است که عبارت صحیح نوشته شود که در خارج گفته نشود که اینها چطور اشخاص بی سواد هستند مثلا مینویسند دریافت و پرداخت خوبست بنویسند در وصول و خرج و در عنوان فصل بنویسند که در پرداخت وجوه و عایدات تا اینکه بيك عبارت صحیحی نوشته شود.

میرزا ابراهیم قمی - در عنوان فصل سه بر پرداخت لازم نیست فصل سوم نظارت در دریافت کاشف - اینکه نوشته شده است پس از رسیدگی در ادارات خود بدیوان محاسبات میفرستند باین ترتیب ممکن است چندین بار بگذرد در صورت رسیدگی خودشان را میفرستند از این جهت نقاضا میکند معتمد معلوم شود.

فهییم الملک - در ترتیب شرایط مدت معین شده است ذکر خواهد شد و اینجا کلیه راجع بذریافت است یعنی صراحتاً بگویند که صد تومان گرفتنی پنجاه تومان صرف شده پنجاه تومان باقی است مقصود این است.

رئیس - رای میگیریم بر ماده ۴۹ راپورت کمیسیون بطرفی که قرائت شد - کسانیکه تصویب میکنند قیام نمایند (با اکثریت تصویب شد).

ماده ۴۹ لایحه وزیر به عبارت ذیل قرائت شد حساب تعویلهای دیوان دولتی با تعیین کیفیت آن تقدم دیوان محاسبات میشود - کمیسیون بتواند ماده ۵۰ به عبارت ذیل پیشنهاد کرده بود

ماده ۵۰ - حساب صندوق تعویلهای دیوانی با تعیین کلیه موجودی صندوق اعم از نقد و اسناد و کیفیت آن اسناد در آخر هر سال تقسیم دیوان محاسبات میشود.

آقا سید حسین اردبیلی - يك اختصار قانونی دارم در چند ماده پیش درجانی نوشته شده بود که دیوان محاسبات میتواند از وزارت خانه هاصورت حساب و بعضی چیزهای دیگر بخواهد بنده آقایان اینجا پیشنهادی کردیم باین مضمون که وزراء هم باید بهمند بجهت اینکه ممکن است غیر از قانون دیوان محاسبات کسان دیگر هم از وزارت خانه ها صورت حساب و بعضی چیزهای دیگر بخواهند ولی در وقتی که دیوان محاسبات بخواهد وزراء باید بهمند بآن پیشنهاد رای گرفته ورد شد و الا این ماده که رای گرفته شده تصویب شد در واقع همان پیشنهادی بود که در آن موقع کرده بودیم و من نمی دانم چرا بآن پیشنهاد رای گرفته و رد شد و حالا اینجا همان را تصویب میکنند بنده گمان میکنم این صورت قانونی ندارد که پیشنهادی که میشود ما بيك نظر سطحی نظر میکنیم و در مورد بعضی پیشنهادها نظر باشخص میکنیم در صورتیکه به بوجه نباید باشخص نگاه کرد باید بمطلب نظر داشت اگر این مطلب را در نظر داشته باشیم گمان میکنیم از بعضی اشکالات خلاص بشویم.

فهییم الملک - بنده گمان میکنم آقایان اجازه بدهند که بنده فرمایش جنابعالی را تکذیب کنم که در رای دادن در پیشنهادها ما ملاحظه اشخاص میشود آن روز هم که رد شد آن پیشنهاد به ملاحظه این بود که بنده مخصوصاً عرض کردم همین پیشنهاد بعد می آید پنجاه ملاحظه فرمودید آمد و تصویب شد

رئیس - رای میگیریم بر ماده پنجاه پیشنهاد کمیسیون کسانیکه تصویب میکنند قیام نمایند - [تصویب شد]

ماده ۴۷ - لایحه وزیر به عبارت ذیل قرائت شد ماده ۴۷ - راپورت های مفتیشین و سایر کار گذاران دولتی که مکلف بدادن حساب هستند با راپورت های ادارای که در مرفوع حساب صدق صحت معاملات آن ادارات است تماماً تقدم دیوان محاسبات خواهند شد

ماده ۵۱ - راپورت های مفتیشین و سایر کار گذاران دولت که مأمور گرفتن حساب هستند بجای لازم میدهند بدیوان محاسبات داده خواهد شد و همین راپورت هایی که در ادارات مختلفه وزارت مالیه داده و در ضمن حساب عایدات سالیانه را تصریح و تعیین محل فاضل حساب را میکنند بدیوان محاسبات داده خواهد شد.

افتخار الواعظین - اینجا که نوشته است مأمور گرفتن حساب هستند بجای لازم میدهند مراد از جاهای لازم وزارتخانه ها است گمان می کنم جا های لازم برداشته شود و وزارت خانه ها گذاشته شود بهتر باشد.

فهییم الملک - اینطور نیست ممکن است وزارت خانه ها نباشند مأمورین ولایات کوچک در مراکز ایالات و مأمورین بلوکات همین طور در مراکز ولایات صورت می دهند بعد از مراکز جمع می شود و وزارت خانه ها بدهند می آید بدیوان محاسبات و معلوم است که از وزارتخانه ها یا اداراتی که صاحب حساب و

ماده ۵۰ - حساب صندوق تعویلهای دیوانی با تعیین کلیه موجودی صندوق اعم از نقد و اسناد و کیفیت آن اسناد در آخر هر سال تقسیم دیوان محاسبات میشود.

ماده ۵۰ - حساب صندوق تعویلهای دیوانی با تعیین کلیه موجودی صندوق اعم از نقد و اسناد و کیفیت آن اسناد در آخر هر سال تقسیم دیوان محاسبات میشود.

مباشر دارد می شود صورتخواست منحصر بوزارت خانهها نیست .

افتخار الو اعظمین - تصدیق فرمودند که

آخر الامر بوزارتخانهها داده خواهد شد ولایتی که مستقیماً داده نشود به پشت واسطه یاد واسطه داده می شود پس در صورت بوزارتخانهها می رسد پس عرض میکنم اگر وزارتخانهها نوشته شود بجای جاهای لازمه بهتر باشد .

حاج سید ابراهیم - بله اینجانبان عبارتی که

نوشته شده است داده خواهد شد همین نکرده است که وزراء می دهند که با همه این نامین است بد است این دهندگان را باید همین کنند که کیست بهتر است . **آقای میرزا ابراهیم قمی** - بنده این عبارت را معلق می دانم اگر این طور نوشته شود بهتر است مفتشین و سایر کارگذاران که مأمور گرفتن حساب و دادن بجای لازم .

فهییم الملک - لفظ در ضمن زیادی است این

را خوبست بزیاده .

حاج سید ابراهیم - این لفظ داده خواهد

شد تانی مجهول است معلوم نیست که کی خواهد داد مباشرتین می دهند مأمورین می دهند این را نباید معین کرد والا داده خواهد شد گمان نمی کنم که صحیح باشد راپورت که خود بخود بدیوان محاسبات نمی آید داده خواهد شد صیغه مجهول است نباید صیغه معلوم نوشت .

فهییم الملک - ضرری ندارد که داده خواهد

شد را می دهند بنویسند .

معاضد الملک - می توان عبارت را طوری

نوشت که مقصود آقای آسید ابراهیم هم بعمل بیاید حساب عایدات سالیانه را تصریح و تمییز محل فاضل حساب را میکنند بدیوان محاسبات می دهند [گفته شد داده خواهد شد بهتر است]

افتخار الو اعظمین - معنی این ماده اینست

که جاهای لازم یعنی مفتشین و مأمورین مالی و کارگذاران آنها راپورت می دهند عبارت مفادس این است و حال اینکه مراد این نیست یعنی تمام راپورت های محلی به پشت واسطه یاد واسطه بوزارتخانهها رسیده و در ارتخانهها آنها را بدیوان محاسبات خواهند داد .

فهییم الملک - نوشته است که راپورت های

مفتشین و سایر مأمورین دولت بدیوان محاسبات داده خواهد شد به بالاخره تمام این حسابها بدیوان محاسبات داده خواهد شد حال بدیوان محاسبات هم باید تکلیف خود را بداند و بیک ترتیبی را معین نماید و مسئله است بدیوان محاسبات هم یک وسیله خودش در جمع آوری این حسابها اتخاذ خواهد کرد دیگر نمی نویسد که شما باید حسابها را جمع بکنید و چه بکنید البته خودش یک ترتیبی می دهد .

رئیس - دوماً به اینجانبه با مختصر اصلاحی که

شده است قرائت شد بیارت ذیل . **ماده ۹** - راپورت های مفتشین و سایر کارگذاران دولت که مأمور گرفتن حساب هستند و بجای لازم می دهند بدیوان محاسبات داده خواهند شد و همچنین راپورت های که ادارات مختلفه بوزارت مالی داده

حساب عایدات سالیانه را تصریح و محل فاضل حساب را تمییز میکنند بدیوان محاسبات داده خواهد شد .

رئیس - حالاً بماده ۵۱ بیارتی که خوانده

شد رأی می گیریم - کسانی که تصویب می کنند قیام نمایند . (اکثریت حاصل شد)

ماده ۴۸ وزیر - از کیفیت ورود و صدور اموال

و اجناس دیوانی و وضع و ترتیب آنها و مخزنهای دولتی و ترتیبی که متصدیان تقود و اجناس اداره خود را دائر نموده وظائف مرجوعه را انجام دادند موافق ماده چهل و هفتم اطلاعات و توضیحات لازمه بدیوان محاسبات داده میشود . کمیسیون بنظر پیشنهاد کرده بود :

ماده ۵۲ - راپورت های که راجع بوزارت و

ساعات و موجودی و رسیدگی آنها و مخازن دولتی است و نیز راپورت های راجع به تمام معاملات نقدی و جنسی صاحبان جمع به دیوان محاسبات داده میشود .

محمد هاشم میرزا - در چند ماده قبل در

تبصره لایحه وزیر که بیان اصلاح تقود و جنسی را میکند و در آن تبصره توضیح داده بود و آن حذف شد و بنده در چند جلسه قبل عرض کردم که لازم است آن تبصره نوشته شود آقای مخبر جواب دادند که در موقعش خواهد آمد و اینجا موقع نوشتن آن تبصره است و عقیده بنده این است که آن تبصره را باید افزود و الا چون عموم حسابها تا

جوه و غله میدانستند آن تبصره لازم است یا آن مطلب مشبه نشود و اگر موقع دیگری دارد که آقای مخبر بفرماید و الا اینجا موقع ذکر کردن آن تبصره است و باید ذکر شود .

فهییم الملک - فرق نقدی و جنسی عرض

کردم در چند ماده است و می آید .

رئیس - رأی میگیریم بر ماده ۵۲ بطریقی

که کمیسیون راپورت داده است کسانی که موافقت قیام نمایند . (با اکثریت تصویب شد)

(فصل چهارم در مواظبت دیوان محاسبات نسبت

بضمانتها)

ماده ۹ - برای اینکه دیوان محاسبات بتواند

حق مراقبتی که باو تفویض شده بخوبی ادا کند ادارات مختلفه باید صورت ضمانتهائی که از کارگذاران دولتی گرفته اند و كذلك صورت عالی که هیئت مفتشین صحت افعال آنها را متعهدند بدیوان محاسبات تقدیم نمایند .

ماده ۵ - کلیه اسنادی که متضمن تصدیق

ضمانتها است باید با مضای دیوان محاسبات برسد و همچنین اوضاع و تصدیق دیوان محاسبات برای صحت اسناد راجعه بتخفیف یا انتقال یا حذف آن ضمانت ها ناگزیر خواهد بود .

رئیس - رأی می گیریم بر ماده ۵۲ بطریقی

که کمیسیون پیشنهاد کرده است کسانی که موافقت قیام نمایند . (با اکثریت تصویب شد)

پیشنهاد وزیر - دیوان محاسبات

حساب و وزراء را با حساب کل وزارت مالی رسیدگی کرده حاصل هر دوره راجعه و خرجاً با یکدیگر مقابله نمود مطابق آنها را با قوانین بودجه تقشیش

فهییم الملک - بجهت اینکه این حساب را

در آخر هر دوره عمل وزراء باید طبق و نشر کنند این حسابی است که مورد گفتگو و سؤال خواهد بود و رجح خواهد شد به وزراء کار وزارت خانه نیست چیزی است که وزراء باید طبق و نشر کنند .

افتخار الو اعظمین - جواب آقای آقامیرزا

ابراهیم خان راهمین قدر عرض می کنم که چون مسئول مجلس وزراء هستند نه وزارتخانه از این جهت باید وزراء نوشته شود .

رئیس - رأی می گیریم بر ماده ۵۲ بطریقی

که کمیسیون پیشنهاد کرده است کسانی که موافقت قیام نمایند . (با اکثریت تصویب شد)

و تحقیق می نماید و مواظب خواهد بود که آیینتجه کلیات و جزئیات حسابهای مزبور با حاصل حسابهای مغصومه هر اداره و حسابهای متصدیان دریافت و پرداخت وجوهات موافقت می کنند یا خیر و در حین لزوم مواظبت اصول بعضی حسابها را با اصل صورت حسابها رسیدگی کرده هر گونه سندی برای اینکار لازم داشته باشد از مقامات راجعه می خواهد .

پیشنهاد کمیسیون بیارت ذیل قرائت شد :

ماده ۵۴ - دیوان محاسبات حساب وزراء را

با محاسبات کل مالی رسیدگی کرده حاصل هر دوره راجعه و خرجاً با یکدیگر مقابله و مطابقه آنها را با قوانین بودجه تقشیش و تحقیق می نماید و از طرف دیگر نتیجه کلیات و جزئیات حسابهای مزبوره را با حسابهای صاحبان جمع که موافق ماده ۵۳ بدیوان محاسبات تسلیم میشود مقابله کرده و معلوم میکند که موافقت دارد یا خیر در موافقتی که لازم داند ریز حساب واصل صورت حسابها را رسیدگی کرده و پس از رسیدگی تصدیق نامه مطابقه که در ماده ۴۸ قید شده است میدهند و هر گونه سندی برای این کار لازم داشته باشد از مقامات لازم می خواهد .

رئیس - رأی میگیریم بر ماده ۵۴ بطریقی

که خواننده شد کسانی که موافقت قیام نمایند (اغلب قیام نمودند و با اکثریت تصویب شد)

پیشنهاد وزیر - دیوان محاسبات حساب

ها اینکه رسیدگی کرده با تمام صورت مشاوره خود پیشنهاد وزارت مالی میکند .

پیشنهاد کمیسیون - ماده ۵۵ - دیوان محاسبات

حسابهای را که رسیدگی کرد با تمام صورت مذاکره خود بوزارت مالی میفرستد .

لسان الحکماء عرض صورت مذاکرات نوشته

شود نتیجه مذاکرات .

فهییم الملک - در اینجا دو تفسیر است یکی

در ماده ۵۳ نوشته است و دیگری در آخر این ماده این جمله باید اضافه شود - و پس از رسیدگی تصدیق نامه مطابقه که در ماده ۴۸ قید شده است میدهند

ارباب کیخسرو - اینکه در ماده ۵۳

قید شده بود صورت را هر یک از وزراء باید بدهند صحیح است و ریز صورت حساب را باید بدهد ولی در اینجا نوشته شده است که دیوان محاسبات حساب وزراء را با محاسبات کل مالی رسیدگی کرده اینجا باید حساب وزارتخانهها باشد آن حساب مربوط بشخص وزیر نیست .

آقامیرزا ابراهیم خان - در این ماده

یک جمله بخوراسته ام نوشته شده که صورت ماده را قدری سست می کند و حال آنکه اگر بطور قطعی نوشته شود آن استفهام هم در ضمن مفهوم خواهد شد آنجا که نوشته است موافقت دارد یا خیر این یاخیر برداشته شود باید موافقت داشته باشد .

فهییم الملک - این حکم قانونی نیست که

بنویسند باید موافقت داشته باشد حسابهای را صاحبان جمع میدهند ممکن است موافقت داشته باشد ممکن است نداشته باشد دیوان محاسبات باید رسیدگی کند که موافقت دارد یا خیر .

ارباب کیخسرو - بنده چنانکه عرض

کردم حساب مربوط بوزیر نیست ممکن است که یک وزیر یک ماه بآخر سال مانده موزول شود و یک وزیر دیگر بیاید سر جای او و آن حساب را که باید بدهد وزیر شخص است وزارتخانه حساب باید بدهند این بود که بنده عرض کردم که نوشته شود حساب وزارتخانه .

فهییم الملک - اساساً فرمایش حضرتعالی

صحیح است ولیکن همینطور که در ماده پیش عرض شد آن حساب وزارتخانه است ولی این حسابی که میفرمایند با حساب وزارتخانه مطابق کنند حساب وزیر است راجع بوزارتخانه نیست .

ماده مزبور با اصلاح با بنظر قرائت شد : **ماده ۵۴** - دیوان محاسبات حساب وزراء را با محاسبات کل مالی رسیدگی کرده حاصل هر دوره راجعه و خرجاً با یکدیگر مقابله و مطابقه آنها را با قوانین بودجه تقشیش و تحقیق می نماید و از طرف دیگر نتیجه کلیات و جزئیات حسابهای مزبوره را با حسابهای صاحبان جمع که موافق ماده ۵۳ بدیوان محاسبات تسلیم میشود مقابله کرده و معلوم میکند که موافقت دارد یا خیر در موافقتی که لازم داند ریز حساب واصل صورت حسابها را رسیدگی کرده و پس از رسیدگی تصدیق نامه مطابقه که در ماده ۴۸ قید شده است میدهند و هر گونه سندی برای این کار لازم داشته باشد از مقامات لازم می خواهد .

رئیس - رأی میگیریم بر ماده ۵۴ بطریقی

که خواننده شد کسانی که موافقت قیام نمایند (اغلب قیام نمودند و با اکثریت تصویب شد)

پیشنهاد وزیر - دیوان محاسبات حساب

ها اینکه رسیدگی کرده با تمام صورت مذاکره خود پیشنهاد وزارت مالی میکند .

پیشنهاد کمیسیون - ماده ۵۵ - دیوان محاسبات

حسابهای را که رسیدگی کرد با تمام صورت مذاکره خود بوزارت مالی میفرستد .

لسان الحکماء عرض صورت مذاکرات نوشته

شود نتیجه مذاکرات .

فهییم الملک - در اینجا دو تفسیر است یکی

در ماده ۵۳ نوشته است و دیگری در آخر این ماده این جمله باید اضافه شود - و پس از رسیدگی تصدیق نامه مطابقه که در ماده ۴۸ قید شده است میدهند

ارباب کیخسرو - اینکه در ماده ۵۳

قید شده بود صورت را هر یک از وزراء باید بدهند صحیح است و ریز صورت حساب را باید بدهد ولی در اینجا نوشته شده است که دیوان محاسبات حساب وزراء را با محاسبات کل مالی رسیدگی کرده اینجا باید حساب وزارتخانهها باشد آن حساب مربوط بشخص وزیر نیست .

آقامیرزا ابراهیم قمی - صورت مذاکرات

راجعه بوزارت مالی میدهند .

فهییم الملک - بوزارت مالی میدهند و تمام

به ضمیمه صورت حسابهای وزارت مالی بدیوان محاسبات لازم نیست که یکی یکی بیاید به مجلس .

رئیس - رأی میگیریم بر ماده ۵۴ بطریقی

که خواننده شد کسانی که موافقت قیام نمایند (با اکثریت تصویب شد)

پیشنهاد وزیر - ماده ۵۴ - این صورت مشاوره

دیوان محاسبات به ضمیمه راپورتی که در خصوص مواد ذیل تسلیم وزارت مالی کرده است در موقع پیشنهاد بودجه سال بعد تقدیم مجلس شورای ملی خواهد شد .

مجلس است . این که روی بعضی از حوالجات با احکام امضای خود را بنویسند ۳ - ملاحظاتی خود را در باب اینکه ادارات مختلفه دولتی چگونه قواعد اداری و مالی خود را مجری داشته اند ۲ - تغییرات و اصلاحات و اصلاحاتی که برای تکمیل قوانین و نظامنامه های اداری و خواهه محاسبه وجوهات دولتی متقض میداند پیشنهاد کمیسیون بیارت ذیل قرائت شد :

ماده ۵۹ - راپورتیکه در خصوص فقرات ذیل

نوشته خواهد شد بصورت مذاکرات ماده فوق ضمیمه شده بالاخره قانونی تقریب بودجه بیارلمان پیشنهاد میشود .

۱ - ملاحظاتی دیوان محاسبات در باب اینکه ادارات مختلفه دولتی چگونه قواعد اداری و مالی خود را مجری داشته اند ۲ - تغییرات و اصلاحاتی که برای تکمیل قوانین و نظامنامه های اداری و خواهه محاسبه وجوهات دولتی متقاضی میداند .

فهییم الملک - این لفظ داده خواهد

شد تانی مجهول است معلوم نیست که کی خواهد داد مباشرتین می دهند مأمورین می دهند این را نباید معین کرد والا داده خواهد شد گمان نمی کنم که صحیح باشد راپورت که خود بخود بدیوان محاسبات نمی آید داده خواهد شد صیغه مجهول است نباید صیغه معلوم نوشت .

معاضد الملک - می توان عبارت را طوری

نوشت که مقصود آقای آسید ابراهیم هم بعمل بیاید حساب عایدات سالیانه را تصریح و تمییز محل فاضل حساب را میکنند بدیوان محاسبات می دهند [گفته شد داده خواهد شد بهتر است]

فهییم الملک - اینجانب نوشته است اول ملاحظاتی دیوان محاسبات در باب اینکه ادارات مختلفه دولتی چگونه قواعد اداری و مالی خود را مجری داشته اند باید اینطور نوشته شود اول ملاحظاتی دیوان محاسبات در باب اینکه ادارات مختلفه دولتی چگونه قواعد اداری و مالی خود را مجری داشته اند

ارباب کیخسرو - عرض بنده در خصوص کلیه پارلمان بود و باین آسانی اینجا پارلمان را برداشتن بنده بنظر نمی رسد صحیح باشد حالا خوب است مخیر کمیسیون اگر چه در کمیسیون بنده را متقاعد نکردند اینجا توضیح بدهند که آیا مقصود از پارلمان مجلس است یا مجلسین اگر مراد مجلس شورای ملی بوده است صحیح است ولی اگر مجلسین بوده است خوب است جواب بدهند یا بنده را متقاعد کنند یا متقاعد شوند .

فهییم الملک - مقصود از لفظ پارلمان هیئت

مقننه بوده است .

مؤتمن الملک - بنده گمان می کنم ایشان

باید بماند تا این مسئله راجعه بکمیسیون تفسیر حل شود بجهت اینکه مقصود مجلس همین بوده است نه فقط مجلس شورای ملی و در اینصورت نمی توانیم رأی بگیریم بعد از آنکه کمیسیون راپورتش را داد و در این مسئله رأی داده شد آنوقت هر چه مقتضی شد می توانیم در آن رأی بدهیم .

فهییم الملک - ولی بنده عرض میکنم اگر

ایشان را حذف می کنند بکنند و منتظر برگشتن آن ماده از کمیسیون تفسیر نباشند .

متین السلطنه - اگر بغواهم مذاکره بکنیم

تمام آن مذاکراتی که آنجا شده بود باید اینجا اعاده شود و بنده با آقای مؤتمن الملک موافقم که این ماده برگردد بکمیسیون تا اینکه تکلیف آنجا معلوم شود

سلیمان میرزا - در صورتیکه مجلس شورای

ملی نوشته شود بنده عرض می نامم .

دکتر حاجی رضاخان - دوماً ما دیگر

است که در کمیسیون باز ملاحظه مجلسین و پارلمان کرده اند اگر بنشود که اینجا برود بکمیسیون دیگر هیچوقت بمجلس عودت نخواهد کرد الان دوماً است که ایشان را برای یک لفظ مجلسین و پارلمان همینطور مانده است .

حاجی شیخعلی - اگر لفظ شورای ملی

نوشته شود بنده حرفی ندارم .

بهبخت - میخواستیم این مسئله را بفهم آنجا هم

که راجع شده است بتفسیر جهتی نداشته است بجهت دیوان محاسبات و قیماً در تحت نظر شورای ملی است و این هیچ جای شبهه نیست فقط در آن تقشیش محاسبات که مذاکره بود بعضی از آقایان گفته که ضرری ندارد در یکی از قوانین اساسی است بنده عرض می کنم قانون اساسی نمی نمکند یا بکنند بگمانه راجع بسنا نداریم که تقشیش در مالی داشته باشد آقایان درست تحقیق بکنید ببنید که دیوان محاسبات که در تحت نظر شورای ملی است لازم است که ستانم یک نظری داشته باشد یا نه این یک امر مشکلی نیست که ما محتاج باشیم که آنرا راجع بکنیم بکمیسیون تفسیر که به بنیم کمیسیون تفسیر این حق را خواهد داد ولی اینمواد را اینجا مهم گذاشتن و یکسکطایی را باین واضعی معطل

گذاشتن بجهت این قسم اشتباهات هیچ دلیلی ندارد
فهم الملک - بنده هم عرض می کنم مطالب این ماده با ماده معاصبات خیلی متفاوت است آن تشکیل کمیسیون ۲ نفری بود که باید سرب ک از اعضای شورای ملی و سنا باشد ولی این مقصود صورت حساب را بورت دیوان معاصبات است که باید بموجب اصل قانون اساسی راجع به مجلس شورای ملی باشد این مطلب در اینجا تصریح شده است و هیچ شبهه بانی نگذاشته است در این صورت اگر لفظ پارلمان را مجلس شورای ملی بکنیم و رای بگیریم بهتر خواهد بود ماده مزبور بطریق ذیل اصلاح و فرایند شود :

ماده ۵۶ - راپورتی که در خصوص فقرات ذیل نوشته خواهد شد بصورت مذاکرات ماده فوق ضمیمه شده بلاوجه قانونی تفریح بوده به مجلس شورای ملی پیشنهاد خواهد شد کسانی که موافقت قیام نمایند (با اکثریت تصویب شد)
پیشنهاد وزیر - ماده ۵۵ - تفریق و تصدیق حسابهای وزراء در حساب کل مالیه و همچنین راپورت مذکور در ماده (۵۶) باید در مجلس عمومی واقع شود پیشنهاد کمیسیون - ماده ۵۷ - رسیدگی و تصدیق حسابهای وزارتخانهها و معاصبات کل مالیه و مذاکرات راجع به بلاجه قانونی تفریح بوده و راپورت مذکور در ماده ۵۶ باید در مجلس عمومی دیوان معاصبات واقع شود
رئیس - رای بگیریم بر ماده ۵۷ - بطرفی که کمیسیون راپورت داده است کسانی که موافقت قیام نمایند (با اکثریت تصویب شد)
رئیس - در دقیقه نفس است - بعد از نفس منگم مغرب مجدداً جلسه تشکیل شد .

معاصبات الملک - نتیجه استخراج آراء در انتخاب کس اعضای کمیسیون داخله و نظام آناشیخ علی شیرازی ۲۹ رأی و آقا محمد پروجردی ۲۷ رأی و بصورت کمیسیون داخله انتخاب شدند آقای مشیر حسینی با اکثریت ۶۳ بصورت کمیسیون نظام انتخاب شد .

آقای معاضد الملک اسامی اشخاص غیر قابل انتخاب را فراتت کردند .
اوراق رأی اخذ شده و آقای حاجی میرزا رضا خان اوراق را احصا و آقایان آبراهیم و آقا شیخ علی شیرازی معتمد انجمن از برای استخراج به قرعه معین شد اوراق آری را شماره نموده عده اوراق را (۷۰) اعلام کردند .

رئیس - استخراج در خارج میشود
معز الملک - حالا که موقع انتخاب کس کمیسیونها است خوب است برای کمیسیون پروگرام هم که یک نفر کسر دارد یک نفر بجای آقای صنیع الدوله انتخاب در میماند که تا یک نفر بجای اطلاعات مالیه داشته .
رئیس - حالا یک نفر برای کمیسیون قوانین مالیه انتخاب میکنیم بعد برای کمیسیون پروگرام هم انتخاب میشود (آقای معاضد الملک اسامی اشخاص غیر قابل انتخاب را فراتت نمود)
اوراق رأی اخذ و آقای حاج میرزا رضاخان آقاییان میرزا باسی خان و آقا شیخ ابراهیم زنجانی

و آقا محمد پروجردی را بقرعه معین و اوراق را احصا نمود (عده حضار ۷۰) نفر .
کاشف - کمیسیون فوائدها بواسطه کسر اجزاء چندین جلسه اکثریت پیدا نکرده است و همین واسطه نتوانسته است کار بکند و غیبی هم کارها حاضر شده است از این جهت بنده تقاضا میکنم دو نفر بجای آقای میرزا احمد و آقای ناصر الاسلام از مجلس انتخاب شود که اکثریت حاصل شود و بنده گمان میکنم که همان پنجاه روز و ۲۲ روزیکه اجازه خواسته بودند همان مقدار خواهد بود ولی خیلی طول کشیده است و اگر دو نفر انتخاب شود بهتر است .

رئیس - اشخاصیکه غایب هستند جزو مستعینین نیستند اگر استعفا داده بودند مابق داشتیم بجای آنها انتخاب کنیم .
مستقر السلطان - چون بنده مخبر آن کمیسیون هستم عرض میکنم که عده این کمیسیون نه نفر است و اگر هفت نفر دیگر حاضر شوند اکثریت حاصل میشود اکثریت به پنج نفر است بدینجهت پنج نفر و چهار نفر هم حاضر نشود .

رئیس - حالا یک نفر برای عضویت کمیسیون پروگرام انتخاب میشود .
افتخار الواعظین - چون آقای معز الملک فرمودند آن یک نفری که برای کمیسیون پروگرام انتخاب میشود باید از مورمالیه اطلاعات داشته باشد تقاضا میکنم که آقای آقامیرزا رضای مستوفی را که از امور مالیه اطلاعات دارند انتخاب بفرمایند .

(آقای معاضد الملک اسامی اعضای پروگرام را فراتت نمودند)
اوراق رأی اخذ و آقای حاجی میرزا رضا خان آقاییان حاجی محمد صادق شیبان لسان الحکماء برای استخراج بقرعه معین و اوراق را احصا نمود (عده حضار ۷۰) .

رئیس - در خارج استخراج می شود و نتیجه سه انتخاب در جلسه آتی به عرض آقایان میرسد .
آقا شیخ رضا - بنده در چند جلسه پیش تقاضا کرده بودم یک نفر برای کمیسیون تفسیر علاوه شود و اگر آن یک نفر علاوه نشود راپورت به مجلس داده نخواهد شد .

رئیس - حالا مجلس اکثر موافقت دارد با این تقاضا و مخالفی نیست انتخاب کنیم .
مؤتمن الملک - کمیسیون تفسیر کارش را تمام کرده است و راپورتش را فراتت داده است که بنویسد و دیگر کاری ندارد و مگر این که یک جلسه منعقد شود بقدریک در معارضه راپورتش را خوانده شود و به مجلس تقدیم نمایند گمان می کنم برای این یک ربع دیگر لازم نباشد که یک نفر دیگر انتخاب شود .

(گفته شد صحیح است)
رئیس - پس تمنی دارد که در اول وقتی که ممکن است این یک جلسه را منعقد بفرمایند که این راپورت به مجلس بیاید .
فهم الملک - بنده می خواستم یک شورای

از آقای رئیس بکنم که یک روزی وزراء آمدند اینجا و مذا را زانی در تهیه وجه شد بدمقرار شد که پرونده و

کتاباً لایحه ای مبنی بر ترتیب اینکار نوشته بیاورند و بعضی مذاکرات در کمیسیون مالیه کردند ولی دیگر نتیجه معلوم نشده که چه کرده اند و حالا بنامه اند همان روز که مذاکره شد عرض کردم که این مسئله را میبرند و در بوته افعال می گذارند بعد از یک مدتی خواهند گفت مواظبتی پیش آمده است و قوری رجوع خواهد شد باینکه آنجا مذاکره از تهیه وجه شد و وزراء اظهار کردند و مجلس رد کرد حالا مذاکرات دیگری هم در باب جنوب و غیره اینجا نوشته بودند و خواسته بودند با وزراء مذاکره کنند مقصود این است که این مطلب را که وزراء بکلی مسکوت عنه گذاشته اند و هیچ مجلس اطلاع نداده اند خواستم در خصوص تهیه وجه و سایر اقداماتی که برای جنوب باید بکنند عرض کنم که اگر آقای رئیس اطلاعاتی دارند اقدامات آنها خوب است به مجلس اظهار بفرمایند که سابق بود و اگر اطلاعی ندارند خوب است بهیئت وزراء اطلاع داده شود برای جلسه آتی در این دو مطلب اقدامات خودشان را به مجلس اطلاع بدهند .

رئیس - بنده اطلاع کاملی ندارم همینقدر در رسید بودند ترتیبی برای صحبت این خرج و استقراض معین کنند دیگر نمی دانم که نتیجه گرفته اند یا خیر .
دکتر علیخان - در خصوص مستخدمین خارجه تاکنون چندین دفعه بنده اظهار کرده ام و در این مسئله هم استیضاحی خواسته ام و اگر چه از خارج شنیدم بعضی اقدامات کرده اند اکثر اقدامی کرده اند و آن اقدامات نتیجه داده است

خواست بیایند به مجلس اظهار کنند و در خصوص آن استیضاحی که بنده کرده ام بنابود برای سه شنبه گذشته حاضر شوند و تا امروز حاضر شده اند یا تقصیر از طرف هیئت رییسه است که تا کید پیش رفت که بیایند یا اینکه آنها حاضر نشوند علت این باید معلوم شود بصورتیکه نمیتوانم مطلبی مهمتر از این باشد این فقط مسئله ایست که گمان میکنم اسباب امیدواری عموم باشد تقریباً چهار پنجاه است که مجلس در این خصوص رأی داده است و هیچ نتیجه اش معلوم نشده است که چه خواهد شد باید نتیجه این مطلب معلوم شود بنده مخصوصاً تأکید میکنم که روزی بکشند را اخطار بفرمایند که تشریف بیاورند و جواب استیضاح بنده بدهند .

آقامیرزا ابراهیمخان - اینکه گاهی از اوقات تعطیل با مسامحه در جواب آقایان نمایندگان میشود و حمل بقصر از طرف هیئت رییسه میشود در واقع جای تأسف است هر نماینده که بطور تصور میکند خوب است بفرستی که مربوط باینکار است مراعه بکنند بهیئت از طرف هیئت رییسه قصوری شده است یا خیر و مخصوصاً در این باب تأکید شده است و بنده اطمینان میدهم که آن اقداماتیکه لازم بوده است از طرف هیئت رییسه شده است و حضرات وزراء آنطوریکه بایستی در مقابل سؤالات استیضاحات نمایندگان حاضر بشوند و جواب بدهند جواب ندهند مثل اینکه نازم عادت کرده اند جواب تمام سؤالات نمایندگان را کتباً

میدهند مثل اینکه مکاتبه خصوصی در بین داشته باشند .
افتخار الواعظین - بنده هم دو سؤال و استیضاح کرده بودم از وزیر عدلیه و سایر وزراء و استدعا میکنم که زود جواب را اطلاع بدهند و مواظبت فرمایند .

رئیس - آقای رئیس الوزراء بیغام داده اند که امشب جلسه خصوصی تقاضا دارند تمنی میکنم که آقایان تشریف نبرند دستور جلسه آنجا راپورت کمیسیون بودجه در باب تقاضای وجهی که برای حفظالصحه شده است و بعد دیوان معاصبات .
مجلس يك ساعت از شب گذشته ختم شد .

جلسه ۱۹۴
صورت مذاکرات روز ۵ شنبه ۲۶ شهر ذیحجه ۱۳۲۸
مجلس دو ساعت و ربع قبل از غروب آفتاب بریاست آقای ذکاء الملک تشکیل شد .

صورت مجلس را آقای معاضد الملک فراتت نمودند (عالیین جلسه قبل) عبدالله خان - دهمخدا بودن اجازه (مستشارالدوله با اجازه غائب بودند) حاج وکیل الرعایا - طباطبائی - ممتازالدوله - لسان الحکماء - افتخار الواعظین - آقا شیخ علی شیرازی سیددار اعظم - سردار اسعد - بموقع مقرر محاضر نشده اند .

رئیس - در باب صورت مجلس ملاحظاتی اگر هست بفرمایید .
آقا شیخ علی شیرازی - روز سه شنبه اعضاء کمیسیون عرابی از صبح تا شام در مجلس بودند امروز هم همین طور در مجلس حاضر بودیم و در صورت مجلس نوشته اند که بنده یکی از شخصی بودم که در موقع مقرر حاضر نبوده ام و گفته اند اشتباه شده است .

حاج آقا - چندی قبل راجع ببلدییه در حضور وزراء گفتگویی زیادی شد فراتت از طرف وزارت داخله مواظبت در قانون بلدییه ناقص بنظر میآید و اسباب عدم پیشرفت مقاصد وزارت داخله هست به مجلس پیشنهاد شود پس از آنکه رأی گرفته شد بموقع اجرا بگذارند بدینجهت هر چه یک بهیئت وزرا بر میگردد مسکوت عنه مینماید و باید بهیئت منظر بود که يك وقت دیگر بموقع گفتگو بیاید مثل آنکه نازه در وقع گفتگو آمده است؛ مدتی باید مقدار کمی خوب است بنویسند وزارت داخله که مজلا این مواد ناقصه قانون بلدییه را بنویسند که زودتر این مطلب اصلاح شود .

رئیس - مینویسیم و یادآوری مینمائیم
آقا شیخ اسدالله - يك روز بنده در باب کمیسیونها عرض کردم که هیچ راپورتی به مجلس نمی دهند اگر هم کار میکنند اطلاعی نداریم ما يك کمیسیون تفتیش مالیه انتخاب کردیم يك کمیونی هم چهار پنجاه پیش از این انتخاب کردیم و يك راپورتی از حساب اعیان آوردند آنها هم بدینجهت هیچ نتیجه گرفته نشد دوباره کمیسیون انتخاب کردیم رفتند برای تفتیش مالیه داخل در حساب اعانه شدند باز هم هر چه انتظار می کنیم از تراری که میشتویم

می گویند بازم تمام نشده است من نمیفهم پس اگر يك حساب مالیه را بخواهند تفتیش نمایند باید چند دوره تفتیش بگذرد تا يك حساب مالیه کشیده شود و تفتیش شود اگر کمیسیون تفتیش کاری کرده اند خوب است راپورتی به مجلس بدهند تا ما هم بفهمیم

رئیس - يك راپورتی از افعال خودشان داده اند داده ایم طبع و توزیع بکنند و بعرض آقایان خواهد رسید در این موقع راپورت کمیسیون بودجه بمضمون ذیل فراتت شد .

کمیسیون بودجه روزیکشنبه ۲۲ ذیحجه سه ساعت بقروب معانده بریاست آقای مرتضی قلیخان تشکیل لایحه وزارت داخله راجع بتقاضای ۲۰۰۰ تومان برای مخارج ساختن ابنیه برای فرانتین سواحل بحر خزر فراتت شد پس از مذاکرات لازمه چون داشتن فرانتین در سواحل بحر خزر از اوزامات و با وجود راپورت کمیسیون حفظالصحه محل انکار نبوده کمیسیون بودجه تقاضای وزارت داخله را تصویب می نمایند که بنظارت مجلس حفظالصحه رسمی ایران مبلغ ۲۰۰۰ تومان به مصرف فرانتینه سواحل بحر خزر و صفحات شمالی ایران برسد .

حاج سید ابراهیم - آنچه در کمیسیون بودجه مذاکره شد این بود که آنچه بمصرف ساختن فرانتین خانه ها برسد و در راپورت اینطور نوشته شده است کوبا اشتباه شده .

دکتر علیخان - بله آقایان در نظر دارند این يك چیزی است که اول در کمیسیون حفظالصحه مذاکره شد بعد برگشت وزارت داخله که وزارت داخله آنرا به مجلس پیشنهاد کند و حالا عقیده بنده اینستکه آنرا بورت بگذراند فراتت شود که معلوم شود که اینوجه فقط برای ساختن ابنیه نیست بلکه برای سایر چیز های دیگر هم هست و علاوه بر آن باید حسابش را کاملاً مجلس حفظالصحه بپردازد و احتمال میرود که از این مبلغ هم کمتر خرج بشود و دیگر آنکه در این مجلس حفظالصحه رسمی یک نفر نماینده باید از طرف مجلس شورای ملی حاضر شود حالا این مطلب هم مدتی است که از مجلس حفظالصحه وزارت داخله اخطار شده است و تاکنون جواب صحیحی در این باب نداده اند بنده عقیده ام اینستکه هیچ ضرری شایند داشته باشد اگر يك نفر نماینده رسمی از مجلس شورای ملی در مجلس حفظالصحه باشد که در خرج این مصارف بطور صحیح يك مراقبتی داشته باشد اگر چه دو نفر نماینده فعلاً در مجلس حفظالصحه یکی دکتر امیرخان و یکی شاهزاده دکتر جعفر میرزا هستند ولی آنها بسمت عضویت هستند نه بسمت نمایندگی گمان میکنم در هر حال این یک نفر هم بعنوان رسمی از طرف مجلس باشد در آنجا ضرری نداشته باشد و عقیده بنده راپورت کمیسیون حفظالصحه هم بگفته خوانده شده عیبی ندارد

افتخار الواعظین - بنده می خواستم عرض کنم که در آن راپورتیکه حفظالصحه داده بوده اند به مجلس فقط برای ساختن فرانتین خانه های

سواحل بحر خزر نبوده با که برای فرانتینه ناطقی بوده که مجلس حفظالصحه تصویب کند و در این راپورت می بینم نوشته است برای سواحل بحر خزر است و اما از باب آتمسئله که آقای دکتر علی خان فرمودند که در حفظالصحه تقاضا میکنم يك نفر نماینده باشد عرض میکنم که تقاضای کمیسیون داخله آمده است و از طرف هیئت رییسه ارجاع شده بود بکمیسیون داخله و کمیسیون داخله مشغول مذاکره شد ولی چون از آن نظام امه اطلاع نداشت و نمی دانست کی نوشته شده و این مصوبه که از طرف مجلس شورای ملی در آنجا خواهد بود بچه سمت شناخته خواهد شد این بود از مجلس بوزارت داخله نوشته شد که وزارت داخله نظریات خودش را در آن نظامنامه بکنند و بعد راپورت بدهد

کاشف - بنده قبلاً اجازه گرفته بودم و خواستم عرض کنم که اسامی اعضاء کمیسیونهایی که در جلسه سابق انتخاب شدند خوانده شود و حالا تقاضا میکنم که در موقعش خوانده شود

آرباب کیخسرو - بنده در باب این راپورت اول میخواستم که از مخبر محترم سؤال کنم که این سواحل بحر خزری که اینجا ذکر شده عبارت از کجا هست آیا آنرا هم معین کرده اند یا اینکه مجهول است چون این مطلب هم باینجهت باشد و مطلبی دیگر هم چون می بینم جنوب ایران يك قدری دور واقع شده است و نظری از وزراء حفظالصحه باید بدانجا شود و این نظریات فقط به شمال شده است و آنجا را در نظر نگرفته بلکه آن جازا محروم می نمایند و چندین سال است که طباطبائی هندوستان معسوف است که در آن حدود گاهی پیدا میشود و باز هیچ نظری طرف ترانینه جنوب نمی شود الان و با در کرمان گاهی در شدت گاهی در ضعف است و باز نظری بطرف جنوب نمی شود فقط عنوان بنده این بود بیینم که آیا بطرف جنوب نظری هست و بعد ما خواهد شد و شمال هم در بین شهرها و بنادر سواحل بحر خزر معین است یعنی در کدام بنادر این فرانتینه ساخته می شود این معین است یا خیر .

شاهزاده سلیمان میرزا - بیتها بدیکه از وزارت داخله شده فقط ۲۰۰۰ تومان اعتبار خواسته و فقط اینجا قید کرده است از برای ابنیه فرانتینه اما راپورتی که از حفظالصحه همراه بود در آن شرح داده است که این مقدار از برای بنای ابنیه و سایر چیزهایی که در شرح شمال باید ساخته شود و اما آنجا هایی که فرانتینه ساخته می شود اسم برده است ازلی و آستارا و بندر بزرگ و مشهدس [ع] [ه] هزار تومان هم ماشین بخار خواهند خرید و ۱۰ هزار تومان دیگر را برای بنا و دیوارت و سایر از دیوارت خواسته اند این است آنچه که ما می خواهیم بدیم از برای حفظالصحه و منحصر است بطرف شمال این نقاط معین است از برای ساختن فرانتین خانه ها و سایر چیزها

وکیل التجار - اولاً برای فرانتین که این وجه را نوشته اند به نظر بنده خیلی عجب آمد چرا که فرانتینه ابنیه ندارد عقیده بنده اینست اگر چه در جاهای دیگر می سازند ولی عقیده بنده از ت